

Csermátorny Lukács László festménye

Tandori Dezső: A rövid idő története
Sós Dóra: mi ez a szag
Az irodalomtanítás vége? – interjú dr. Hoffmann Rózsával
Jónás Tamás: Ördögszekér, Nem vagy ajándék
„Összeférhetetlen vagyok“ – beszélgetés Kollár Árpáddal, a FISZ elnökével
Gömöri György: Emléktárgyak a Monarchiából
Mányoki Endre: A feltámadás nyomorúsága
Nyerges Gábor Ádám: Újbeszél
Rapai Ágnes: Apufilm
Mircea Cărtărescu: Mindentnemtudó története

Örökös munkatársak:
Faludy György, Méhes György

Irodalmi Jelen

XI. évfolyam
112. szám
2011. február

SÓS DÓRA

mi ez a szag

alig ér át repetitív álmunk
szögesdrót nyakkendő
minden vallomásunk

mi ez a szag
mi ez a szag
belőlünk szaglik az élet

villódzás ének
villanykörteszagú kórus
ring a merengésben

ezer szikra minden lélegzetvétel
és a világ robban
minden sercenéssel

Az irodalomtanítás vége?

Interjú dr. **Hoffmann Rózsával**

Az elmúlt években a középfokú és a felsőoktatásban történtek átfogó, főleg a kimenetet (érettségi, diploma) érintő szabályozások. Kutatások bizonyítják, hogy a diákok az általános iskolában nem tanulnak meg értő módon olvasni. Hogyan kívánják orvosolni ezt a problémát?

A magyar közoktatás az 1980-as évek eleje óta rendelkezik adatokkal különböző korosztályok szövegértési eredményeiről. Valóban, az 1990-es években az akkori mérések – különösen a 8. osztályos diákok körében – kimutatták a szövegértés különböző zavarait. Az ezredvégtől kezdődően végzett nemzetközi és hazai vizsgálatok (2001-es IEA PIRLS)

azt mutatták, hogy a tízévesek olvasási készsége javult és a jók közé került az összehasonlításokban. 2009-ben a PISA mérés a 15 éves fiatalok olvasási készséget vizsgálta, és érzékelhető javulást mutatott. Ám még mindig gyengének kell mondanunk az eredményeket, hiszen a korosztály mintegy egynegyede gyakorlatilag funkcionális analfabéta. Ezért a most készülő törvényekben és kapcsolódó jogszabályokban ismét megteremtjük az alapját annak a hagyományosnak mondható pedagógiai kultúrának, amely néhány évtizeddel ezelőtt sikeresnek bizonyult. Azaz a fegyelmezett munkának, a rendszeresített házi feladatoknak, az egyéni bánásmód erősítésének, a központi tanterveknek és a pedagógiai munka ellenőrzésének. A megújuló oktatási rendszer nemcsak az olvasás, hanem valamennyi készség és tudás javulását fogja eredményezni.

Az előrehozott szakiskolai szakképzés kerettantere szerint megszűnik az irodalom mint önálló tantárgy oktatása az ilyen típusú osztályokban (erről l. a mellékelt táblázatot). Milyen megfontolások vezettek ehhez a döntéshez?

Az irodalom – sok más tudáselemmel együtt –, mint a nemzeti alapműveltség része, továbbra is jelen van és lesz a szakképzésben, de nem önálló tantárgyként. A szakképzésben nem a klasszikus irodalmi műveltség erőltetése, hanem az olvasási készség megerősítése, az olvasás elfogadtatása és megszerettetése az elsődleges cél, hiszen itt tanul az írni-olvasni alig tudó gyerekek legtöbbször. Ez az objektív helyzet egészen más tantervért és pedagógiai módszerekért kiált, mint amit a gimnáziumi oktatásból a legtöbbször ismernek. Az előrehozott szakképzés azt tűzte ki célul, hogy a szakmai-gyakorlati készségek fejlesztésének középpontba állításával tegye tanulásra alkalmassá az általános iskolában kevésbé eredményes diákokat. E sajátos program keretében a nyelvi irodalmi műveltség fejlesztésének újszerű kísérletei jelennek meg, melyeknek középpontjában a komplex személyiségfejlesztés, az érzelmi intelligencia gyarapítása áll

Tervezik-e, hogy más képzési formákban, más iskolatípusokban is megszüntetik az irodalomtanítást? Ha igen, milyen indokkal?

Nem, egyáltalán nem, soha fel sem merült az a gondolat az oktatásirányításban, hogy az irodalomoktatás megszűnjön. Mint említettem, a szakiskolákban sem szűnik meg, csak metodikájában és tartalmában átalakul.

Mi az oka, hogy csökkenteni kívánják a magyarórák számát? (Lásd az Origo korábbi cikkét.)

A kérdés valószínűleg valamilyen félreértésen alapul. Mi pontosan tudjuk, hogy a gazdag anyanyelvi ismeretek és készségek alapozzák meg a legjobban a későbbi tanulás sikerességét bármilyen tantárgyban vagy tudományban. Éppen ezért az új oktatásirányítás nemhogy csökkenteni, hanem inkább növelni tervezi a formálódó új Nemzeti Alaptantervben, különösképpen a kisiskoláskor idején, a magyar nyelv és irodalom oktatására fordított időt. Az iskolázás kezdő szakaszában, az alsó tagozaton magyarórából lesz a legtöbb, és minden további iskolafokon is általában heti négy óra a tantárgyi óraszám, ami nem mondható alacsonynak.

Miért tartják fontosnak, hogy amíg egyes tantárgyak, például a gondolkodásra készítő matematika- és a magyarórák számát csökkentik, a diákok iskolában töltött idejét növeljék? (Lásd az Origo korábbi cikkét.)

Itt ismét hamis információra támaszkodhatott a kérdező. Ugyanis a kérdésben sugalmazott szándékok semmilyen új oktatáspolitikai dokumentumból nem igazolhatók. Mint említettem, nem csökken a magyar órák száma, sem a matematikaképzésre fordított időarány. Az a tény, hogy a tanulók több órát töltenek az iskolában, többféle okra vezethető vissza. A többletidőt elsősorban a mindennapos testmozgás és a szintén növelni akart művészeti órák száma indokolja. Nem mellékesen mindkettő bizonyítottan javítja a tanulmányi eredményeket! Emellett több munkaórát jelent a

kisiskolások esetében a napközis foglalkozás, az egész napos iskola, a nagyobbaknál a tanulószoba, esetleg szakkör, sporttevékenység, a középiskolában pedig a projektmunka, az érettségire való felkészülés. Ezek többnyire nem kötelező foglalkozások, hanem a szülők jogos elvárásaira adott adekvát válaszok. Ahol ugyanis mind a két szülő dolgozik, ott az a helyes, ha az oktatási rendszer gondoskodik a gyerekek délutáni foglalkoztatásáról is.

Kompetenciatételek	Kompetenciatételek szerinti óraszámok évfolyamonként			
	1.	2.	3.	Összesen
Idegen nyelvi	108			108
Tanulás (a moduláris óraszám terhére)	36	36	18 (első félév)	90
Történelmi, szociális állampolgári	72	72	18 (első félév)	162
Természettudományos	72	36	36 (első félév)	144
Digitális	72	36		108
Matematikai	72	36		108
Művészeti	36	72	18 (első félév)	126
Anyanyelvi	72	72	18 (első félév)	162
Összesen	540	360	108 (első félév)	1008

Kezdeményezőképesseg és vállalkozói a virtuálisan 60 óra. (Nem önálló 'tantárgy', beépül a többi kompetenciatételek anyagába, elsősorban a történelmi, szociális, és állampolgári, az anyanyelvi, a digitális és a hatékony, önálló tanulás kompetenciatételekbe.)

Az irodalom tanítása során még mindig túl sok az adat, túl sok az irodalomtörténet, és a kompetencia alapú oktatás bővületében emellett gyakran hangzik el a hatékonyság követelménye. Holott az irodalom is tekinthető olyan készségtárgynak (mint például a rajz, ének), melyek súlyát Önök növelni kívánják. Mit tesz majd az új NAT azért, hogy az irodalom ne csak eszköz legyen a szövegértés fejlesztéséhez, hanem maga az élmény?

Az irodalom ma is jóval több, mint eszköz a szövegértés fejlesztéséhez. A tantárgy hangsúlyozza az érzelmi, erkölcsi nevelést, retorikai képzést, az önismeret, a világismeret növelését. A magyartanárok általában gazdag módszertani kultúrával bírnak ahhoz, hogy mindez meg is valósuljon. Az új Nemzeti Alaptanterv a közműveltségi tartalmak meghatározásával nemhogy súlytalanítani, sokkal inkább megerősíteni kívánja a közös irodalmi műveltséget, hiszen kötelezően előírja az egyes iskolafokokban a feldolgozandó irodalmi műveltséganyag alapelemeit. A 2003-ban életbe lépett elődje egyetlen irodalmi művet sem nevezett meg.

Az egyik nagyszabású irodalmi, mind a tudományos életet, mint a magyartanítást érintő konferenciasorozat a Tizenkét legszebb magyar vers program, melyhez az összesen 12.000 középiskolást megmozgató Nagy Versmondás társul. Mi az oka, hogy ez a kezdeményezés nem kap támogatást?

A tárcának nincsenek elsődleges és közvetlen információi a kezdeményezésről, ilyen kérdés hozzám nem érkezett. Személy szerint én fontosnak és támogatandónak, mi több, kiváló kezdeményezésnek ítélem. Mint minden olyan programot, amelynek célja és eredménye a fiatalok nyelvi-irodalmi műveltségének gyarapítása. Ez a program is hozzátehet egy-két téglát a közös kulturális emlékezet és az érzelmi nevelés építményéhez.

A tárcának nincsenek elsődleges és közvetlen információi a kezdeményezésről, ilyen kérdés hozzám nem érkezett. Személy szerint én fontosnak és támogatandónak, mi több, kiváló kezdeményezésnek ítélem. Mint minden olyan programot, amelynek célja és eredménye a fiatalok nyelvi-irodalmi műveltségének gyarapítása. Ez a program is hozzátehet egy-két téglát a közös kulturális emlékezet és az érzelmi nevelés építményéhez.

A tárcának nincsenek elsődleges és közvetlen információi a kezdeményezésről, ilyen kérdés hozzám nem érkezett. Személy szerint én fontosnak és támogatandónak, mi több, kiváló kezdeményezésnek ítélem. Mint minden olyan programot, amelynek célja és eredménye a fiatalok nyelvi-irodalmi műveltségének gyarapítása. Ez a program is hozzátehet egy-két téglát a közös kulturális emlékezet és az érzelmi nevelés építményéhez.

Alkalmas-e arra a kortárs irodalom, hogy középiskolában tanítsák?

Igen, mint ahogyan az volt a 20. század kezdetétől a magyar középiskolákban. Németh László *Égető Eszteréből* tudjuk például, hogy a gimnazista önképzőkörösök Móricz Zsigmondot olvastak és hívták meg találkozóra, amely esemény az egész kisváros kitüntetett ünnepévé vált. Ma Kányádi Sándor vagy a még mindig kortársnak tekinthető Weöres Sándor verseit fűjják a kisiskolások, a kortárs magyar ifjúsági novellákat, regényeket is olvassák, a középiskolások pedig már maguk is választanak műveket. A tanárok kezében van a döntés, úgy tűnik, hogy ők hitelesen élnek azzal a lehetőséggel, hogy a tanítványaikat a kortárs magyar irodalom értékeivel ismertessék meg.

Mi állhat annak hátterében, hogy megfelelnek a kortárs irodalmi szövegek tanításáról a középiskolákban?

A kérdésben foglaltak sokkal differenciáltabb megközelítést igényelnek, mivel az iskolai gyakorlat rendkívül sokszínű. Vannak intézmények, ahol talán kevesebb hangsúly kerül a kortárs irodalomra, mert a szaktanárok is kritikusabban kezelik. De a középiskolában nincs mód megfelelni a teljes kortárs magyar irodalomról, hiszen az érettségi egyik kötelező témaköre, sőt, az írásbeli vizsgán is elő- előfordul kortárs irodalmi szöveg. Az egész feldolgozására természetesen nincs sem mód, sem idő, mint ahogyan a klasszikus vagy egyetemes irodalomnak is csak egy szűk metszetével találkozhatnak a mindenkori középiskolások. Am a szakkörökben és önképzőkörökben (amelyek számának szaporítása ugyancsak kiemelt oktatáspolitikai célunk) elmélyült tanulmányozásra, mi több, alkotó munkára nyílik lehetőség.

Azon kívül, hogy "elitképzéssé" kívánják tenni a tanárképzést, valamint a gyakornoki idő feltételeit részletesen kidolgozzák, milyen átfogó stratégiát terveznek a jövő pedagógusainak szakmai hozzáértését fejleszteni?

A tárca a pedagógusképzés és az életpálya-modell megfogalmazásával valóban azt szeretné, hogy a pedagógusok tudása, társadalmi és anyagi megbecsülése lényegesen javuljon. De ezt nem feltétlenül elitképzésnek nevezném, hanem annak a felismerésnek a gyakorlati megvalósításaként értékelem, amely mögött az az évezredek tudás áll, hogy a gyermekekkel foglalkozók kezében van a jövő. A pedagógusképzés fejlesztési terveinek középpontjában a minőség áll, és az a képzési cél, hogy a jövő pedagógusai széles körű tudással, műveltséggel, szakpedagógiai (módszertani) felkészültséggel, korszerű gyakorlati képzettséggel és elmélyült hivatástudattal rendelkezzenek. Ettől remélhető, hogy mind hatékonyabban tudják biztosítani az eltérő egyéni adottságokkal rendelkező diákok optimális fejlődését önmaguk és a társadalom javára.

Képek forrása: Eduline

“Diák és ember elleni vétek, pótolhatatlan veszteség”

Cserjés Katalin véleménye az irodalomtanítás mai helyzetéről

Mi a véleménye arról, hogy a következő évben megszűnik az irodalom, mint önálló tantárgy a szakiskolai képzésben?

Irodalom, művészet nélkül, az ilyen típusú tárgyak tanítása, a velük való foglalatосkodás, aktív időtöltés és megkínálás nélkül fájdalmas ürességet kell majd tapasztalni e fiatalok oktatásában, szellemi, lelki, érzelmi, szépérzékbeli fejlődésükben. Nincs szebb, jobb, tisztább dolog e tárgyagnál, nem bifláznivalók, ellenben a szép, az izgalmas, a gondolkodni- és töprengenivaló felmutatására alkalmasak. Élni segítenek, s örömet okoznak, így hát megszüntetésük diák és ember elleni vétek, pótolhatatlan veszteség. Inkább növelni kéne ezen órák számát, még jobban bízni a magyartanárbán, többet bízni rá, hagyni, hadd olvasson akár 20 percet is az órán a legjobb szövegekből, így kaptatván vissza diákjait a ”szöveg örömére“...

Hogyan kellene átalakítani a magyartanítás rendszerét, hogy a diákok értsék, élvezzék, és a kultúra élő, kreatívan formálható részének érezzék az irodalmat?

Sok mindent lehetne itt mondani, de nincsen szabály, s lényegében mindent kipróbáltak már. Én csak egyet húznék most alá: múlhatatlan, megkerülhetetlen a (jó) tanár, a koncepciózus, tárgyát szenvedélyesen szerető, nagy szakmai tudású, nagyformátumú, bátor és szabad pedagógus szerepe. Ó az, aki a fenti problémákat törvények, kerettantervek, hiábavaló jelentésfogalmazások és a taszítóan gyűrűző bürokrácia ellenében is végbe tudja vinni, személyes kompetenciája révén (hogy ezt a közhelyé vált, jelentése-vesztett szót némi iróniával használatba vegyem).

Mi lehet az oka annak, hogy a magyar diákok ilyen nagy arányban nem tudnak olvasni, azaz nem tudják értelmezni az olvasottakat?

Valami lett velük, ezekkel a kedves, tiszta lelkű, s a korábbi generációknál semmivel sem ostobább fiatalokkal. Nyilván megváltozott a vizuális fordulat miatt a gondolkodási szerkezet, a figyelmi képesség. Cikáznak, hypertextuálisak, kép-érzékenyek e mostani fiatalok, a linearitást, folyamatos

figyelmet, klasszikus adat-központúságot stb. nem bírják: olvasni sem igen tudnak, se hangosan, se halkán. Nem is szeretnek. De a jó történeteket, a jó és fontos dolgokat biztosan ugyanúgy szeretik, és talán még vissza-tudnak tanulni olvasni is, ha apródonként, észrevétlenül rákapatjuk őket, mert ráébrednek, hogy az olvasás mennyivel más minőségben szabadítja fel a képzeletet, mint a net villódzása. Az is jó! Nem romlott el a világ, hanem változott, s nem állhatok tanárként örök-elégedetlen kövületként mesterségem halotti emlékmű-talapatán. De a diákság kegyeit sem kell keresnem, Brad Pittet mutatva Akhilleusz helyett... nehéz, ingoványos mesterség, igazi "kihívás": pár lépést vissza, a betűk felé...

Mi a véleményed arról, hogy a szakiskolákban 2011 szeptemberétől megszűnik a magyar irodalom mint önálló tantárgy? (Lásd az [interjút dr. Hoffmann Rózsával](#))

Az irodalom mint önálló tantárgy megszűnésével hatalmas értékek kerülnek veszélybe. A nyelvtant és az irodalmat veszik egy kalap alá. Két, eddig különálló tantárgyat. Az irodalom már nem lesz jelen önállóan, ráadásul az is megtörténhet, hogy ezáltal a nyelvtan tanításán esik csorba, hiszen a kettőt valahogy össze kell dolgoznia a tanárnak, az amúgy is csekély óraszámok mellett. Igaz, a szakmát tanuló diákok nem az érettségire készülnek, ennek okán valószínűleg nem akarnak majd egyetemen vagy főiskolán továbbtanulni, de sok olyan szakma van, ahol a helyes illetve megfelelő kommunikáció, a jó beszédképesség domináns szerephez jut. Mindazonáltal az alapvető műveltség lehetőségét veszik el a szakiskolás diákoktól.

Milyen élményeid kötődnek az irodalomórákhoz?

Szerencsés helyzetben vagyok, mivel viszonylag korán, még az általános iskolában megkedveltem az irodalmat. Az első nagyobb élményem negyedik osztályos koromhoz kötődik, amikor versmondó versenyre készültünk többen is az osztályból, ezért verseket keresgélünk, utána pedig felolvastuk a nekünk tetszőt a többiek előtt. Hetedik osztályos koromban a magyar fakultáció a szívem csücskévé vált, ugyanis egy mű elolvasása után érveltünk, disputát szerveztünk. Ezek és az ehhez hasonló feladatok elnyerték a tetszésem, az élményeim is pozitívak ennek kapcsán.

Mit jelent számodra az irodalom?

Számomra az irodalom egy kiskapu, amelyen belépve elszakadhatok a zord valóságtól és feltáruul egy "új világ". A gondolataim nincsenek lekötvé, szabadon szárnyalhatnak. Az írók, költők helyébe képzelhetem magam, átélhetem, amit ők is megtapasztaltak egykoron, és így időutazást tehetek akár Ady Endre korába is, sőt még Janus Pannoniuséba is. Az írás pedig nem más, mint beszéd hangos szavak nélkül. Ahogy Babits mondta: "Az olvasás is gondolkodás, s az írás is beszéd."

Mit változtatnál a középiskolai irodalomoktatáson?

Személy szerint kevésnek tartom az irodalomórák számát. Az említett tantárgy alapköve műveltségünknek, személyiségünk fejlődésének, gondolataink szabadon engedésének, illetve formálásának. Fontos lenne már az általános iskolában nagy hangsúlyt fektetni a megfelelő ismeretek

elsajátítására, hiszen ott tanuljuk meg az alapokat, amelyekre később építeni tudunk. Sokszor előfordul, hogy nincsenek meg az ideális alapok, és ilyenkor nincs mire építeni. Ebben az esetben a középiskolai oktatás még mindig orvosolhatja a problémát, hiszen itt alapozódik meg a jövőnk. Ezért fontos az irodalom minél magasabb szintű oktatása, amit az órák számának növelésével jobban meg lehetne valósítani.

Milyenek a mai magyartanárok?

Vannak, akik foggal-körömmel harcolnak, hogy megszerettség az irodalmat, ellenben akadnak olyanok is, akik beletörődnek a nyilvánvaló tényekbe, vagyis abba, hogy a diákok többnyire nem szeretnek olvasni. A tantárgy iránti érdeklődés az órát adó tanár személyiségétől és oktatási módszereitől egyaránt függ. A magyartanárok többsége valószínűleg már rájött a probléma gyökerére, ezért az órákat próbálják színesebbé, élvezhetőbbé tenni, sok példát hoznak a mai korból is.

Szoktál-e kortárs műveket olvasni?

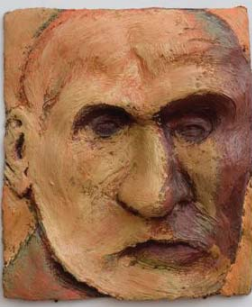
A korábbi korok irodalmát jobban kedvelem, de kortárs műveket is olvasok. Plugor Magor Szavak vérkörén át című verse a kedvenceim közé tartozik, de Kertész Imre könyveit sem lehet megenni. A gondolatnyi csend, amíg a kivégzőosztag újratölt, többszöri olvasás után is megőrzi mondanivalóját az olvasó számára.

Készítette: Boldog Zoltán

JÁSZ ATILA MASZKBAN A TÜKÖR

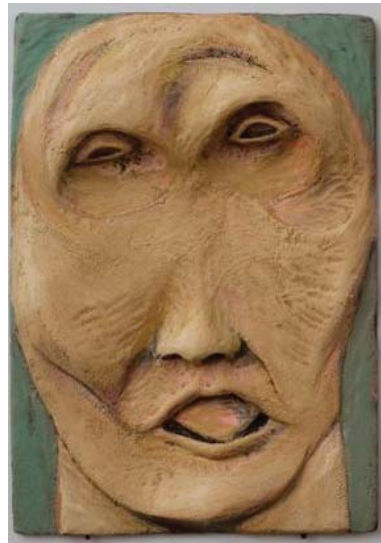
(Hiányzó részlet)

ez az arc nem él
egy befalazott ikon
csak befelé néz

fába vésett arc
fájdalom- és fintorrajz
de a száj néma

szorongás álom
nem arc már valaki más
homályos arcmás

Gaál József alkotásai

A cikkben az irodalom/tanítás vonalán (féltésén) keresztül az egész oktatásról van szó. Az újságírói érdeklődés fontos, létező, problematikus pontokra irányul. A jogosan feltett, aggódó kérdésekre hiánytalanul, átfogóan szerkesztett, jól hangzó válaszokat kapunk, kiigazításokkal a kérdező informáltságát illetően. Így van jól, ettől lesz "kerek" az interjú. Értjük, tulajdonképpen elégedettek lehetünk a kimerítő szakmaisággal. Vagyis: nincs itt az irodalomtanítás vége, és lesz irodalom a szakoktatásban. Magunk is azt tartjuk, meg kell várni a teljes dokumentációt, a tervezetek

egészének pontos megismerése után bölcsőbbek leszünk. És nincs okunk kétkedni az államtitkár asszony irodalom iránti elkötelezettségében, többször hangot adott a klasztrikus kultúra értékei-

nek szeretetéről, embernevelő hatásának jelentőségéről. Ilyen jellegű tevékenysége elismert a szakmában. A kapcsolódó felvetésekkel azonban támogatni szeretném az értelmezés körét.

A felvetések négy csomópontja:

1. Általános – konkrét. A válasz minden kérdésre nagyon elegáns, akár egy tudományos konferencia-szöveg, jól is hangzik. Például: „E sajátos program keretében a nyelvi irodalmi műveltség fejlesztésének újszerű kísérletei jelennek meg, melyeknek középpontjában a komplex személyiségfejlesztés, az érzelmi intelligencia gyarapítása áll.“ Itt jó lett volna rákérdezni, hogy mit jelent az „újszerű kísérletek“, mi értendő „komplex személyiségfejlesztés“ alatt, csak néhány jellemző vonás felsorolásával, s máris okosabbak lettünk volna. Vagy a másik ilyen: az irodalomoktatás nem szűnik meg a szakiskolában „csak metodikájában és tartalmában átalakul“. Ez sem hangzik rosszul, izgalmas pont, a szakmabéli olvasót ez érdekelné: metodika és tartalom, miben áll az „átalakulás“. (Mert „csak“ ez, szinte az oktatás egészét érinti, benne a pedagógus/szakoktató, tanár/tudással.)

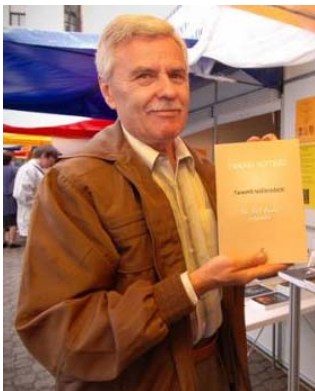
2. Ellentmondás. Itt máris ellentmondásra bukkanunk. Ugyanis az újszerűségben feltétlen helye van a felvetett Fűzfa Balázs-féle irodalomtanítás metodikájának és tartalmának, legalább is jellegében, koncepcionális

A tanítás közepe, vagy eleje és vége, tehát a teljessége

Sz. Tóth Gyula tanár és a **Tanári notesz** könyvsorozat
szerzője néhány gondolattal bővítette
a **dr. Hoffmann Rózsával** készített

és módszertani példáival. De az nem kerül a látókörbe! Pedig a *digitális műveltség* kialakításához is nélkülözhetetlen elemeket kínál. Ami a szakiskolás korosztálynak is vonzó, s éppen a hangoztatott komplex személyiségfejlesztés, az érzelmi intelligencia gyarapítására. (De ez az élethosszig tartó tanulás alapvető kérdése is; ennek a felnőttkorban, a szakma világában jelen lévő, fontos szerepére világít rá a *Felnőttképzés 2010/2. decemberi száma* a "Digitális kompetencia" tematikával.) Az újabb ellentmondás az "élmény" körül lapul. Az államtitkár asszony igen jó véleménnyel van a tanárok módszertani tudásáról. (Ami elvárható attitűd egy politikustól.) Mert mit tart az élményről? „A magyartanárok általában gazdag módszertani kultúrával bírnak ahhoz, hogy mindez meg is valósuljon.“ Az „általában“ nem stimmel, általában szenvednek, mert nehéz például Babitsot, Janus Pannoniust, Madáchot közvetíteni. Jelentőségüket bemondani, hangsúlyozni lehet, de a szövegeket elfogadtatni, feldolgozóan-értelmezetten befogadóra hangolni, „hogy fölépíthesse magát az ember“ (legalább kíváncsi legyen a világra, csodálkozzon rá), ez már sokkal nehezebb, és – általában – nem egyértelműen sikerül. A harmadik ellentmondás: *A „Nagy versmondás“-*, "12 legszebb magyar vers"-projekt ismerete, kezelése. „A tárcának nincsenek elsődleges és közvetlen információi a kezdeményezésről, ilyen kérés hozzám nem érkezett.“ (!?) Mind a versmondó sorozat, mind az irodalomtankönyvek erős publicitást kaptak, szakkapok is rendszeresen foglalkoztak a témával, már nem csak a szakmabeliek figyeltek fel rá. Öreg hiba, ha az nem került a fejlesztők látókörébe.

Ám az oktatási vezető, „személy szerint fontosnak és támogatandónak, mi több, kiváló kezdeményezésnek“ ítéli.

Ennél azért jóval többről van szó! *A Fűzfa-tankönyvek új pedagógiai gondolkodásmódot, új szemléletet, újfajta nyelvezetet hoznak be. Nyitás: új pedagógustudás felé. Az interdiszciplinaritás, mások szerint transzdiszciplinaritás korában (lásd Michalkó Gábor: Boldogító utazás) az iskolán belüli tantárgyi integrációra van szükség. Az irodalom lehetne a „gyűjtő tantárgy“, amelyhez kellene „igazítani“, integrálni a történelem, a földrajz, a művészi tantárgyakat, az idegen nyelvet, a filozófiát. (Erre megfelelő a „műveltségi terület“, nem ördögtől való, de lekerült a napirendről.) Bővül a tanári szerep: ahány tevékenység, annyi szerep, leginkább a moderátori szerepre kell főkészülni. Az együttműködő feldolgozás – a beszédmód–kor–művészi tartás (ábrázolás-erkölcsiség-filozófia-kapcsolat) alapján – módot ad *gondolkodásmódok felderítésére*. Nagy élményben lesz része tanárnak, diáknak, a munka alkotásra serkent. És így formálódna az emlegetett „komplex személyiség“ és az ő „érzelmi intelligenciája“. (Igaz lehet az a vélekedés, hogy „Magyarországon az irodalomtanítás modernsége lábra nem tud kapni“. Ezt is szívesen kifejtjük más alkalommal.)*

3. *Az oktatási tervezetek, tantervi anyagok fejlesztésének metodikája*. Nem derül ki, nem jelenik meg (a kérdező sem forszírozza, udvariasan szakmai grémiumokra hagyja), hogy hogyan, milyen módszerekkel készülnek a tervezetek. „Akciókról“, terepen vitt kísérletekről, kutatásokról nem hallunk.

Márpedig a kísérletek mért eredményei mindig alaposabb orientációs pontok a fejlesztő munka számára, s a tantárgyi anyagok megalapozottabb elemeinek számítanak, mint a szobaasztalon, szakirodalom alapján, „fejből“ (vélekedő tudással) összerakott tantervek, még ha bármilyen tetszetős, kívánatos, szükségesnek ítélt művet, gondolatot, fejezetet emelünk is be. Ezért is lenne fontos (és nélkülözhetetlen!) olyan kutató-fejlesztő tanárok, innovátorok bevonása a szakmai előkészítésekbe, mint például a cikkben felhozott szombathelyi irodalomtörténész.

2010 nyár elejétől kísérlem figyelemmel az oktatási fejlesztési törekvéseket. A napi hírekből fokozatosan kibontakozó elképzelésekben a fejlesztés metodikájára vonatkozóan annyi kiderült, hogy az anyagösszeállítás elméleti jellegű, de forrásokra, előző dokumentumra hivatkozás nem került elő. Az hangsúlyosan jelen volt, hogy vissza a klasszikus értékekhez. Ami csak részben van rendjén. Sokáig nem tudtuk, mit jelentenek ezek, mígnem a *Köznevelés* főszerkesztője összel rákérdezett. Fontos információval lettünk gazdagabbak. A változtatások között sok régi-új oktatási tétel köszönt vissza, ezek kifejtve fokozatosan épültek be a szakmai tervezetekbe. Menet közben elhangzott a *Nemzeti Alaptanterv*hez, mint fogódzól szolgáló alapanyaghoz való visszatérés. A magyar pedagógiának vannak színes, kiérlelt produktumai, amelyekre lehet támaszkodni. 1992-ben elkészült *A magyar közoktatás minőségi megújításának szakmai programja* – már szinte megvolt a kincs. A 90-es években az egymást követő politikai váltások oktatási változásokat is hoztak, „begyűrűzött“ a bolognai rendszer, de az addigi alaptantervek kiindulópontként szolgáltak, bővültek, átalakultak, újabb változatai jöttek létre. A már egyszer elkészített, gazdag munkákat – szerkezeti, tartalmi, módszertani vonatkozásban – nagy kár lenne nem felhasználni, a folyamatos fejlesztés hiánya minduntalan megtöri az előrehaladást. És mi lesz az alternatív pedagógiákkal?

4. *Pedagógusképzés*. Erre vonatkozóan is szép gondolatok olvashatók a cikkben, általános kicsengéssel. Ez is igen összetett terület. Itt (csak) beemelem az *Értékközvetítő és Képességfejlesztő Programban (ÉKP)* már meghonosodott pedagógiai technológiát, melynek egyik vonatkozása az lehetne, hogy az egyetemek (tanszékei) egyszerre működnének oktatási, kutatási, fejlesztési és továbbképzési jelleggel, kompetenciával és jogokkal. Így lehetővé válna, hogy az egyes műhelyek tudományosan kidolgozott programjaikat tanítják, végzik az innovációt, az iskolai nyomon követést, a korrekciót. Persze sok más kapcsolati tényezővel (szülők, könyvkiadás, intézetek, média, stb.) szoros szakmai együttműködésben. Ezzel az oktatás terepén is megvalósulna a rendszerelvű és gyakorlatú munka, mint mondjuk az informatikában, az építészetben és más rendszerekben. Ehhez a Zsolnai József által megfogalmazott alapelv szolgálhat irányítúként, s mint igény hogy az „alkotó pedagógia eszméje áthassa a pedagógusképzés egészét“. Meggyőződése volt, hogy „a pedagóguspályát csakis filozófiai és tudományos felkészültséggel, szociális kompetenciák birtoklásával lehet folytatni.“

A Zsolnai program (is) gyönyörű pályáivet mondhat magáénak, hatalmas eredményekkel, nagy irodalma rendelkezésre áll mindenkinek, aki „újja akarja építeni“ a magyar oktatást 2010–2011-ben. Hogy a magyar oktatásügy „ne lépjen (gyakran) ugyanabba a folyóba“. Nagy változások elébe nézünk. Nem csekély a tét.

Mi a véleményed arról, hogy a szakiskolákban 2011-től megszűnik a magyar irodalom mint önálló tantárgy?

Nagyon szomorúnak tartom, hogy pont ez a tantárgy szűnik meg, éppen ezt vonják össze a nyelvtannal, hiszen a mai fiataloknak elköszentően kevés az alapvető tudásuk a magyar költészetéről, költőkről illetve az irodalmi korszakok jellemzőiről. Sajnos különböző interjúkból kiderül, hogy a felnőtt korosztályra is ráférne "egy kis" ismétlés. Véleményem szerint az irodalomnak is akkora jelentősége van az oktatásban, mint például a matematikának. Hatalmas hátrányt szenvednek a mostani általános iskolások, akik később szakiskolában folytatják a tanulmányaikat. Feléjük egyfajta lenézést sugall, hogy csak tölük veszik el ezt a tárgyat. (Sokan úgy gondolják, hogy mivel ők átlagon aluli teljesítményt nyújtanak, ezért nincs is igényük az irodalom oktatására.)

„Szakiskolában egyszerűen utáltam az irodalomórákat“

Szekeres Kinga véleménye

Milyen élményeid kötődnek az irodalomórákhoz?

Szakiskolában egyszerűen utáltam az irodalomórákat, mivel a tanár unalmasan, szárazan adta elő az anyagot, ezért a figyelmemet mindig más kötötte le, amivel általában zavartam a társaim fejlődését is. Úgy adták elő, mint az óvodában. Akkor vesztettem el végképp az érdeklődésemet, amikor egyik órán a *Harry Potter és a bölcsek követ* tanultuk. Nem hittem el, hogy egy irodalomórának csak egy aktuális filmsiker a témája. A további tanulmányaimat később szakközépiskolában fejeztem be, ahol rengeteg különbséget fedeztem fel a tanítási módszerekben. Komolyabb hangvételű, fegyelmezettebb, érdekesebb volt az óra. A tanárom is szimpatikusabb volt, ezért odafigyeltem arra, mit mond, megcsináltam a feladatokat, sőt még a szorgalmi feladatokat is elvégeztem. Fontosnak tartom, hogy a tanár úgy tartsa az órát, hogy a diákok ne a tanárt, hanem egy szimpatikus embert lássanak benne, akivel akár miről el lehet beszélgetni.

Mit jelent számodra az irodalom?

Egyfajta kifejezőeszközt, szórakozást és kikapcsolódást.

Mit változtatnál a középiskolai irodalomoktatáson?

Az órákat interaktívabbá tenném, azaz több kommunikációt igénylő, csoportos és egyéni feladatokat adnék a diákoknak. Napjaink írói közül is többet mutatnék be nekik, hiszen ezzel közelebbi viszonyt lehet kialakítani a diák és az irodalom között, mert nem úgy gondolják, hogy "jaj, mikor volt az már...".

Hogyan segített Neked az irodalom jelenlegi céljaid elérésében?

Jelenlegi céljaim elérésében nagy szerepet játszott a középiskolai tanárom, aki felébresztette bennem a vágyat az irodalom tanulása iránt. Rájöttem, hogy szeretek olvasni, fogalmazásokat írni, verseket elemezni. Többet figyeltem a kiejtésemre, helyesírásomra, és több időt fordítottam arra, hogy mindezeket a hétköznapi életben is alkalmazzam. A jelen helyzet is azt mutatja, hogy megérte az irodalom tanulására több időt fordítanom, hiszen a Budapesti Kommunikációs és Üzleti Főiskola kommunikáció- és médiatudományos hallgatója lettem.

Szoktál-e kortárs műveket olvasni?

Régebben olvastam nagyon sok Lázár Ervin-mesét. Kedvencem *A négyszögletű kerek erdő*. Mostanában, sajnos, az idő szűke miatt nincs rá lehetőségem.

Miből adódott az elszántság, hogy versesköteteid után pályázatot nyújts be a FISZ-elnökségre? Hogyan hangolható össze ez a kétféle munka?

A költői szerepet nem igazán lehet összeegyeztetni az irodalomszervezői tevékenységgel. A FISZ-elnökség előtt is szerettem szerkeszteni, programokat szervezni, részt venni a könyvkiadásban. Egy biztos, hogy szigorúnak kellennem önmagammal szemben, muszáj lesz időt szorítanom az írásra.

Hogyan tudsz egyszerre helytállni Budapesten és Szegeden?

„Összeférhetetlen vagyok“

**Beszélgetés Kollár Árpáddal,
a FISZ elnökével**

A vonat, a telefon, a Skype mind hatalmas találmány. Szerencsére nagyon jó munkatársaim vannak, hiszen a FISZ nem lehet egy egyszemélyes intézmény. Egyelőre működik a kapcsolat-tartás.

Miért nem költöztetek családdal a fővárosba?

Megindultunk. Tíz éve vagyok szabadúszó, és a csóró, kilátástalan költő életérzésétől vezéreltetve többször is útra keltünk Budapestre. A lakást is kinéztük, kompromisszumokat kötöttünk, de aztán maradtunk, mert szeretünk Szegeden élni, megpróbálunk itt megkapaszkodni. Ízig-vérig vidéki gyerek vagyok. Emellett Pesten úgysem tudnék olyan életfeltételeket teremteni a családomnak, mint amilyeneket itt.

Ezek szerint megfelelő anyagi biztonságot nyújt a FISZ-elnökség?

Most az átadás-átvétel fázisában vagyunk, át kell még látnom a szervezet működését, anyagi feltételeit. Egyelőre semmilyen egzisztenciális biztonsággal nem kecsegtet ez a munkakör. De fontos elvünk, hogy a munkáért tudjunk fizetni, mert eddig mindenki társadalmi munkában végezte a feladatát, töredékpénzeket kaptak a résztvevők, jó volna, ha ez a helyzet valamelyest megváltozna.

Továbbra is célotok az elsőkötetes szerzők kiadása, akik néha olyan ideákkal mennek hozzátok, hogy az irodalomból meg lehet élni. Lehetséges ma Magyarországon a szépírói tevékenygre egzisztenciát alapozni?

Látok olyan embereket, akiknek sikerült, de kevesen vannak. Valószínűleg tudomásul kell venni, hogy nem sokan élnek meg az írásból. De úgysem azért kezdenek el írni a fiatalok, hogy megéljenek belőle...

Ha bárkinek megjelenik a kötete, rögtön szembesül a könyvterjesztés 40-60%-os árrésével. Hogyan lehetne ezen segíteni, és a FISZ miként próbál enyhíteni ezen a helyzeten?

Húsbá vágó kérdés. Ma néztem át a terjesztési listánkat, ezen 15-20 pont szerepel, ahová eljuttatjuk a könyveket. Elsősorban az internet jelenthet megoldást, de ehhez be kell dobni a könyvet a köztudatba. Megpróbálunk minden eseményen könyvet árulni, ehhez jelen kell lennünk a fontosabb fesztiválokon. Tavalyelőtt a Völgyben ez a stratégia nagyon bejött. Vigánpetenden sikerült leitatnunk az úri közönséget, kivittünk húsz liter kiváló badacsonyi bort, és ezzel odavonzottuk az embereket. A végén már kicsit szégyelltem is magam, hogy szinte mindenkire rásóztuk a könyveinket. Nagyon sokat eladtunk, bár a VPOP majdnem megbüntett minket az alkohol miatt.

Elment a VPOP egy FISZ-rendezvényre?

Persze, még az APEH is ott volt, de adtunk mindenkinek számlát, úgyhogy megúsztuk a büntetést.

Térjünk vissza a könyvterjesztésre.

Végső soron a 40-60%-nak is örülünk, hiszen közhasznú tevékenységet folytatunk, többnyire elsőkötetes szerzőket adunk ki. Nem pénzt akarunk keresni a könyvekkel, örülünk, ha kiadványaink ott vannak a polcokon, eljutnak az olvasókhoz. Ez a legfontosabb. Ehhez pedig elengedhetetlen, hogy jól nézzen ki egy könyv. Nem árt, ha már a kinézetébe beleszeretnek a leendő olvasók. Ezt talán még kevésbé veszi figyelembe a szakma.

Egyik szerzőtök, Falvai Máttyás saját kézbe vette könyvének (Gépipindák) a sorsát, és komolyan lobbizott, hogy „bedobja” az irodalmi köztudatba. Szép számmal küldte szét szerzőségeikbe. Ezek szerint a marketing is gyerekcipőben jár a FISZ-nél?

Szerintem nem jár gyerekcipőben, ahogy más sem, de Máttyás jó stratégiát választott, többek között ezért lett a terjesztés egyik felelőse Szalai Zsolt mellett, és sorozatszerkesztő a Hortus Conclusus-nál, vagyis a többkötetes szerzőket megjelentető sorozatnál.

Hogyan népszerűsítitek még az irodalmat, különös tekintettel a fiatalokra?

Beindult az Alternatív Magyaróra Irodalmi Kommandó programsorozatunk NKA-támogatásból, melynek keretében középiskolákba látogatnak el szerzőink. Nem régen kaptunk Veszprémből meghívást Csapody Kingától.

Mivel életkorban közel állunk a diákokhoz, talán ezzel is közelebb vihetjük hozzájuk az irodalmat. Látják, hogy nemcsak májrákban, szifiliszben elhunyt szerzők léteznek az irodalomban és a tankönyveiken túl.

Milyen módon építitek a kapcsolatot más írószervezetekkel?

Igyekszünk mindenkivel konzultálni. A 90-es évek kultúrharcai az íróársadalmat erősen megtépázták, de úgy látom, ma már a nagyobb szervezetek is a kapcsolatteremtésen dolgoznak. Tavaly volt egy egyeztetés a reprezentatív írószervezetek között

Füzi László kezdeményezésére. Egyelőre várjuk a minisztérium válaszát a közös javaslatokra.

A magyar írószervezetek kizárólag befelé figyelnek, Magyarországon központúan gondolkodnak. Nemzetközileg nem tesznek semmit a magyar irodalomért.

Örülök, ha belföldön tudunk tenni érte valamit.

Ezek szerint nem feladata az intézményeknek a magyar irodalom külföldi képviselete?

Dehogynem.

Akkor miért nem teszi?

Csak azt tudom, hogy mi eddig miért nem dolgoztunk ezen. Nem volt kapacitásunk rá. Az alapfeladatok ellátására fordítottuk minden erőforrásunkat. De mind a JAK-nak, mind az Írószövetségnek, mind a Szépírók Társaságának tudtommal megvannak a külföldi kapcsolatai. Sajnos, nem látom át a kérdést annyira, hogy megnyugtató választ adhassak arra, milyen a magyar irodalom külföldi érdekképviselete. Az új fordítássorozatunk beindulásával párhuzamosan mindenesetre mi is nyitunk a külföld irányába.

Mit gondolsz a Márai-programról?

Lassacskán átlátom, hogyan működik, mi a lényege. Úgy gondolom, jelenlegi formájában sokkal jobb, mint amilyen korábban volt. Megnyugtató, hogy az írószervezetek jelenléte a programban fajsúlyosabb lett.

Arra gondolsz, hogy nem a könyvtáros kisasszony dönt a rendelésről?

Fontos, hogy többségében írószervezetek által delegált kuratórium dönt. Mind hozzáértő emberek, de borzasztó nehéz helyzetben vannak. Jó és kiegyensúlyozott szakmai döntéseket kell hozniuk, de én bízom benne, hogy ez sikerülni fog nekik. A lista összeállítása hatalmas kihívás elé állítja őket. Az idei kísérleti év lesz, ezért fontos, hogy a közvélemény türelemmel fogadja döntésüket. Közben tekintettel kell lenni a könyvtárak igényeire is, hiszen fennáll annak veszélye is, hogy a kötelező kiadványoktól már roskadozik náluk a polc. A Márai-program elsősorban közművelődési program, amelynek az a feladata, hogy eljuttassa az olvasóhoz a könyvet. A határon túli könyvtáraknak ez kiemelten hasznos lesz, mert példának okáért tudom, hogy a vajdasági könyvtárak szűkölködnek kortársakban. Ugyanakkor fontosnak tartom, hogy a program a kortárs irodalmat is helyzetbe tudja hozni, így lehetőség nyílik olyan könyvek támogatására, melyek piaci alapon nem állnák meg a helyüket, de esztétikai szempontból jelentősek. Hozzáteszem, nem biztos, hogy csak a nagy szerzőket érdemesek feltenni a listára, akiket egyébként is ismernek az olvasók, hanem a fősodortól távolabb állókat is.

Tagja vagy a kuratóriumnak?

Összeférhetetlen vagyok. Még akkor jelölt a szervezet, amikor nem voltam elnök. Miután elnök lettem, állásfoglalást kértem az NKA-tól, ez alapján visszaadtam megbízatásomat, különben a FISZ nem pályázhatott volna rendezvénytámogatásért a Márai-programba. Mészáros Mártont jelöltem magam helyett, akit rendkívül felkészült szakembernek tartok, így legalább nem nekem kell tízezer címet végigböngészniem. (Nevet)

Akkor megelőztél egy olyan botrányt, mint ami a Móricz-ösztöndíjről robbant ki korábban. Ennek fényében mondhatnánk azt is, hogy gyáva voltál összeférhetetlen lenni.

Valahogy így. De nem is tehetem meg az általam képviselt szervezettel, hogy saját jelenléteket fontosabbnak tartom. Megjegyzem, az NKA új összeférhetetlenségi elvei a Móriczra is érvényesek, végre megvan az a zsinórmérték, amihez a kurátoroknak alkalmazkodniuk kell. Nem kell nekünk, jogot nem végzett embereknek tapogatóznunk. A Móricz és a Márai között

viszont fontos különbség, hogy az egyiknél szervezetek, kiadók pályáznak, míg a másikonál egyének.

Az irodalomszervezői tevékenység mellett folyamatosan írsz verseket. Legutóbbi, Nem Szarajevóban című kötetedről mi is hoztunk kritikát. Hogyan fogadtad?

Szeretem a kritikákat, felvillanyoznak. Már a szerkesztés során fontosak volt számomra a visszajelzések. Igényeltem a hozzászólásokat. Kritikusokkal, Vincze Ildikóval például fel is vettem a kapcsolatot, mert a kötetrel kapcsolatos kételyeit sem hallgatta el, ezt pedig külön szeretem. Véleményét izgalmas összevetni Virágh András Literán megjelent írásával, hiszen egy kérdésben homlokegyenest ellentétes az álláspontjuk. Ildikó egészében véve nem tartotta koherensnek a kötetet, ugyanakkor a versek külön-külön bejöttek neki. András pedig a kötet szerkezetét, egészét méltatta.

Fordításköteted is megjelent.

Igen, a Nyitott Könyvműhely adta ki Olja Savicevic Ivanevic Lehet, hogy novella című kötetét a Bóra Könyvek sorozatban, amely délszláv női szerzőket tartalmaz. Az 1970-es években felélénkült a délszláv női irodalom, ezt mutatja be a sorozat, melynek egyetlen férfi fordítója vagyok. Olja fiatal horvát író, Tolnai Ottó szerint „kemény” csaj, aki markáns női hanggal rendelkezik, de jó értelemben vett nosztalgia is érződik a szövegeiben. Csak ajánlani tudom mindenkinek.

Boldog Zoltán

JÓNÁS TAMÁS

Nem vagy ajándék

RÖVID SZÖVEGES ÜZENET

Nem őrök fotókat, lassan, szépen
változik rólad az emlékképem,
változol te is, így minden rendben,
most, hogy már nem muszáj mindig lennem,
beszélek hozzád és rólad este,
reggel az álmaim elemezve
csodálom tenyerem, közös tenyér,
hiába más az idő és a tér,
ami még számít, az csak összeér,
szakadunk, változunk mindannyian,
hiányzol, hiányzol, fiam, fiam.

GYÖKÉRKEZELÉS

Az idő vad ló. Anyám leugrott róla.
Mondta sokszor: nem örömeben szállt lóra.
Panaszkodott. A kicsi dolgokra mindig.
Verseimben már anyám hívatlan vendég.

Szerelem nincsen. Én így tudok szeretni.
Arcom az emlék szelíd-unottra festi.
Félek. Mert engem, ha játszom is, féltenek.
Múlnak a telek. Lassan én is eltelek.

Tavasz az apám. Öltönyben jár, de sáros.
Két hideg szeme hét kiürített város.
Kézem fog velem. Gratulál, hogy élek.
Az apám vad ló. Rám gondol, de téved.

A versekhez Kovács Kitti
festményeit társítottuk

SZERELMES HEXAMETEREK

Mennyire fárasztó úton kellett csavarogni,
szádtól alhasadig, s fiatalságom zavarától
mélybarnán ragyogó szemeid kérdő-felelő, zúrt
nem viselő pillantásod szigorú gyönyöréig.
Harmincnyolc labirintuson át vezetett ez az út, s most
van még egy, ami rád vár, hogy szerelembe vezethess.
Könnyű, szép út ez, mosolyogva lehet gyalogolni:
azt kell tenned, amit mindig tettél, ha kívántál:
múltamat ősi erőddel a szívemből kiölelni.

Nem láttam még ennyire gondos mérnöki munkát:
köldököd úgy ragyog ott a hasad közepén, ahogyan Hold
sem tud az égen, este, se nappal, sem teli, sem fél.
S mennyire huncut a két szem a csókod után. S az a vad csók!
Nincsen rózsza vadabb, és nincs kert elhanyagoltabb.

Mért szorítod meg a torkom, hogyha a szád szeliden mar?
Mért harapod meg a fülcimpám, ha simítod az arcom?
Mit keres új szerelemmel a két tenyered hasamon, s két
lábam nyugtalan ollóját minek is nyitogatja?
Rossz kérdésre a válasz rosszabb, mint a betegség.
Zaklass úgy, ahogy eddig! Nyugtass úgy, ahogy eddig!

★

Nem vagy ajándék. Nem lehet ennyire pontos a vak sors.
Megdolgoztam az illatodért, munkám fizetése az arcod.
Önzetlen szeretetre a két gyerekem szelidített.
Bátorságra a rossz intézeti évek aláztak.
Tudtom nélkül készültem neked éveken át, mint
évmilliókon készül a kozmoszi nagy kő Földbe csapódni.

★

Szélben hajladozó pipacsokról jut ma eszembe
érzékeny, remegő combok közt felfeketálló
csiklód, alhasad, és mint hajnali ködben a szirmon
szégyenkezve lecsorgó harmat: öledben a nedvek.
Szám szélére ragadt mézként nyalom ezt le, ha alszol.

JÓNÁS TAMÁS ÖRDÖGSZEKÉR

KERESZTES DÓRA festménye

Nincs már magja, de még lenne, ha kellene:
elvesztettem, el én, kincseim elhagyom.
Bosszankodjon az úr, mennyire nem vigyáz
szent marháira gyermeke.

Éggel szembe megyek, széllel utazgatok.
Sárkányoknak adom mennyei lelkemet.
Hadd mocskolja be bűn, vágy, ami tiszta volt:
skót önkényuram álmait.

Minden rossz sivatag vándora, zörgök én,
zúgom hervadozón ördögi verseim.
Ómenként mutatom sorsomat ott, ahol
túlburjánzik a jó, a szép.

Éjjel, hogyha a fény nem keres, elcsitul,
kéklő reggelig présel a szenvedés,
álmatlan figyelem sorsomat elhagyó
árvult két gyönyörű fiam.

A versekhez Németh Gábor
tanulmányrajzait illesztettük

Melegem

még volt meleg. a szavakban szeretett kis lakások rendje. azt hiszem, vastag pulóverben voltál, és kék ingemben aznap este. akkor a meleg: zsíros, illatos kenyér. akkor még nem fagyott jegessé a szemem, és nem töredezték szét megkopogtatott hajnalok, az időnek lassan nőtt a haja, mert haja volt, nem mohája. meleg volt. pedig csak ketten bújunk el szeretni egy kisszobába. nem hiányzik. ha vashoz vagy formákhoz hasonlítanám a szívem, nem a követelés, hanem a megszáradt finom tavalyi dió, az értelem mondatja ki ezeket a szavakat. mert elismerem, hogy minden elveszett. és vannak dolgok, mire már nem talál rá közülünk senki. de nem lehetek vérem, hitem és vállalt szakmám miatt ennél csendesebb: leírom, hogy szerettelek, és jó volt melletted akármikor, akárminek lenni.

Kiterjesztés

Már a nyárban fekszem. Árnyban.
Gondjaim labirintusában sok-sok üres pohár van.
Józanná boldogítva, mint konzervet, bontogatom a Napot.
Van-ágyon fekszem, várlak piros hallgatásban, nyugalmamnak nincs ára.
Az öröm verébcsapata rám száll, szétszórt morzsádra.
Boldog vagy. És boldog vagyok.

Doktor Mauyori Euobe özépeletai atomredaktor feltámadt. Noha megse volt halva. Fogalmazhatunk így is: gyakorolta a feltámadást. Ébredezett.

Kászálódott, tapogatózott, a papucsát kereste, s *vonakodott* kifelé fogat mosni. Miként a korai karikacsapás, ment minden rendben. Megtalálta a kefét, a tubust, és még a maradék fogait is arcának üregében. Meglelte a vécét, a fogantyút, s azt is, amire e kettő közt oly hasznos rábukkanni. Az ismerős fürdőszobába visszatérni már semmiség volt. Vízet eresztett, mosta kezeit, s a frottírba törülte.

A rest is duplán fárad, hát még az ostoba: kétszer kellett fordulnia, hogy egyszer vizet hozzon a kávéskannába. De került az is, por is, cukor is, tej is. És a bagó! – önként kúszott

az ujjai közé, rábólintott a szűrőlángra, és füstölgött keményen, keserűn, ismerősen.

„Jó ez, Istenemre, ez a feltámadás!” – mondta magának az atomredaktor. – „Nem lehet betelni vele.”

Feltámadni hajnalban szokás, és Mauyori a szokások rabja volt. Feltámasztotta hát a laptop fedelét is, és várta izgatottan, mi bukkan elő a képernyőn.

Mányoki Endre

A feltámadás nyomorúsága

A novellát Debreczeni Imre festményeivel
illusztráltuk

Mindig ugyanaz bukkan elő, akárhányszor támad föl a halandó. „Ez a jó az inkarnációban, ez a nyugalom“ – gondolta a doktor, és nézte a monitort. „Huszonöt kicsi ablak, és mind mögött van mindig valami.“ Huszonöt kicsi

ablak, mögöttük levelek, hírek, szótárak, iratok; félig készek és egészen készületlenek, dölyfösen véglegesek és esendőn tanácstalanok. Tények, állítások, kérdések; folyamatok és ívek; ellentétek és következmények – ezerszám, számlálhatatlanul ott, a huszonöt ablak mögötti végtelenben.

Rákattintott az egyikre, taláalomra. És bámulta a fehér monitort. Nézte, aztán kiütötte az ikset: megnyugtatta a jól ismert ikon. „Gyerünk, picinyem!“ – biztatta a kurzort, de újra csak az ismerős üresség... „Beszart a gúgli.“ Ám a többi ablak is a semmibe tárult. Se hírek, se levelek, se szótár, se lexikon. Az újságokban semmi, a könyvtárakban nulla. A katalógus ásít, a menetrend

csupasz, a bankfiókot valaki kirabolta.

„Hogy a löcs üsse ki a szemeteket...“ – a káromkodás kitartott végig, s tovább is, mint amíg a modemet forgatta. Világított minden pici dióda, zölden, barátságosan. Még csak nem is hunyorogtak. „Özépeleta, te céda!“ – kántálta a doktor, mint aki tudja, mi a teendő vészhelyzetben. Kihúzta a dugót a konnektorból, s elszámolt háromszázig. Visszadugta. Kigyulladtak az égők, villództak kicsit, azután megnyugodtak.

Az ablakokból még mindig hideg, fehér fény áradt befelé. „Mevakultam“ – gondolta Mauyori riadtan. – „De hiszen mostam fogat!“ Es térült vissza a fürdőbe gyorsan. Ajtó, előszoba, villanykapcsoló. Fogkefe, vízcsap, törülköző. Sliccgomb, ülőke, fogantyú. Kávészakka, víz, por, cukor. Cigaretta, öngyújtó, füst. Monitor, egér, kurzor – üresség.

Doktor Mauyori Euobe kirúgta a széket maga alól. Bekapcsolta a rádiót: serceg. Bekapcsolta a tévét: villog. Kirohant a függőfolyosóra. Az alsó szomszéd szedelőzködött. „Nálatok?!...“ – de nem mert megkérdezni. Visszakullogott a kutyacába, leroskadott a gép elé. „Rohadj meg...“

Aztán, mint akinek mentőötlelete támadt, rákattintott a *Wordpad* ikonra. És nézte, óvatosan, fürkészve, mint egy ritka bogarat, a kinyíló lapot. Felül a menüsor, a vonalzó, alattuk az árnyékolt csíkkal körbevett mező, mint egy igazi árkus papiros a szürkés-kék asztallapon. És fönt, a bal ficakban a villogó, ismerős vonalka.

Leszgte a fejét és vakon gépelni kezdett: „Doktor Mauyori Euobe özépeletai atomredaktor feltámadt.“ Már csak ki kellett nyitnia a szemét. Már csak egy pillantást kellett vetni a képernyőre, hogy lássa az ötvenöt üres betűhelyet.

Ezek közül az első (dolgozósobámban) egy szép fénykép Adyról. Rajta egy fiatal, melegszerű költő, akit éppen 1908-ban, a Nyugat indulásának évében kapott lencsevégre egy helyi fotós. Ez egy hiteles Ady-kép, amelyet barátja és költőtársa, Dutka Ákos nagyíttatott fel a Pesti Napló-val, jóval Ady

Endre halála után, 1934-ben! Mindezt a fénykép alá írt szövegből tudom. – Honnan került hozzám ez a ma már becsesnek mondható Ady-fénykép? Dutka Máriától, Dutka Ákos lányától, aki maga is újságíró lévén, együtt dolgozott anyámmal a hajdani (huszadik századi!) Magyar Nemzet szerkesztőségében. Ha jól emlékszem, a képet születésnapj ajándékkul kaptam Dutka Máriától, de az már kiment a fejből, hányadik születésnapom volt ez.

Másik régi emléktárgyam egy még mindig használható, jó állapotban lévő olló. Igen, egy olló, amelyet valamikor 1898 előtt készíthettek – ezt onnan tudom, hogy ebben az évben ölte meg jó emlékezetű Erzsébet királynőnket, Ferenc József feleségét egy bomlott elméjű olasz anarchista. Ollómon ugyanis, ha tüzetesebben megvizsgáljuk, két kicsi képet láthatunk: a pofaszakállas uralkodó arcképét és vele szemben Erzsébet királynőét. Méghozzá két-két példányban, a vágószerszám szárának mindkét oldalán.

Ezt az ollót én anyámtól örököltem, ő meg a nagyszüleitől, visszavezethető tehát a tulajdonjog dédapámig. Véletlenül tudom, hogy apai ágon dédapám szabómester volt Balatonbogláron – gondolom, tőle való ez a már az 1880-as években is tekintélyesnek látszó olló. Persze, az sem lehetetlen, hogy a másik nagyszülőktől szállt anyámra – ők Kiskunfélegyházán laktak, anyám is ott született. Akárhogy legyen is, kedves emléke ez a tárgy egy olyan kornak, amikor az uralkodópárt még varrogatás, ollócsattogtatás közben is tisztelték.

A harmadik „monarchiás” emléktárgyat feleségem örökölte. Tudtam eddig is, hogy van egy ezüst étkészlete, amelyen meg lehet találni a budapesti Hotel Continental védjegyét. Ennek a szállodának az elődjét 1864-től tulajdonosáról „Frohner“-nek nevezték. Ide, a Ho-

tel Frohnerbe, amelynek második emeletén, a nagyteremben, szép Lotz-freskókat is lehetett látni, járt néha ebédelni báró Kemény Zsigmond. Új nevét a hotel 1900-ban kapta, Mari dédapja lett akkor az igazgató. A hotel helyén, a Nádor és a Széchenyi utca sarkán ma bank van, de hadd mondjam el, mi a Hotel Continental irodalmi érdekessége: 1907–8-ban itt, illetve alighanem a szálló kávézójában találkozott több alkalommal Osvát Ernő és Fenyő Miksa (néha talán Hatvany Lajos is), hogy megalapítsák a később legendás hírű Nyugatot.

Viszont a kis kék-fehér teáskannánkat a könyvespolc tetején nem is a Continental, hanem a „Hotel Frohner” emblémája díszíti. Ma, amikor a legtöbb patinás budapesti szálloda már rég a múlté – a legtöbbet lebontották, vagy a felismerhetetlenségig átalakították –, bizonyos nosztalgiával gondolok arra, hogy meglehet, a Zord idő szerzője, a Kisfaludy Társaság őszülő elnöke egy ködös téli délutánon éppen ebből a kannácskából töltögette magának az illatos, gőzölgő teát.

Gömöri György Emléktárgyak a Monarchiából

NYERGES GÁBOR ÁDÁM

Saját lelkéhez

és mindenkinek, aki szereti

Újbeszél

Ha nem mondhatjuk mindenkinek,
nem is mondjuk hát senkinek,
de egyre több mindenki sejt meg,

hogya nem mondja senki el,
számolni kell majd mindenkivel,
hogya amit tudtak az apáik

(visszaamenőleg nagyapáig),
majd újratanulják az olvasást,
sor-köz-helyek helyén, hogya mást

már nem lehet, hát majd a sorok helyett
követel magának minden sok helyet,
s ha nem lehet is, mondjuk mégis,
mind, elvileg.

mint másnapra kihűlt, épp csak megpiszkált vacsorát,
kéne hagyni engem is mindig hidegen,
hogya nem is tudni ezeket, kicsodát-micsodát,
mert a másik örökké idegen marad

otthagyni fintorral, nem ejteni rajta szívet
vagy sort rá, hogya kiderüljön, mitől ilyen,
s fellelni mindezt immáron abban, akit illet,
az erre érdekesebb többiben: magad

Első kép

Húzom az időt, berakom a mosásra váró ruhát a gépbe, komótosan felöltözöm, ellenőrzöm, hogy tényleg lekapcsoltam-e a villanyokat a lakásban. Bezárom magam mögött az ajtót. A Kolosy téren felszállok a hatvanas buszra. Nyugodtan leülhetek bárhova, a héttől nyolcig tartó zsúfoltságnak nyoma sincs. A gyerekek már ott ülnek az iskolapadokban, szüleik pedig a főváros munkahelyein. A Batthyány téren süt a decemberi nap. Csak egy-két sehova sem siető férfival és nővel találkozom. Mielőtt lemennék a metróba, elszívok egy cigit. Háromnegyed tíz van. Eddig mindennap odaértem anyámhoz kilencre, hogy felhívjam a kórházat. Tudom, hogy nincs mitől tartanom. Gondolatban százszor elpróbáltam, mit mondok az orvosnak. Volt időm felkészülni, hiszen apu már kilencedik napja kómában van. Azóta azon töprengek, vajon hogyan reagáljak akkor, ha az orvos azt mondja, hogy apu meghalt. Tudom, hogy anyámék várnak, mégis abban reménykedem, talán ma megúszom a telefonálást.

Második kép

Tíz éve vágom apu haját. Anyámon kívül csak nekem van fizikai kontaktusom vele, a kötelező születésnapos puszin kívül azelőtt sose értünk egymáshoz. Nem, ez nem igaz. Egyszer mégiscsak előfordult. Tizenhat évesen teherbe estem, s az abortusz után, amikor hazajutottam a kórházból, apu bejött a szobámba, megsimogatta a fejem, és megkérdezte, hogy vagyok. Nem sokat kell vacakolnom ebben a sötét fürdőszobában, ripsz-ropsz elkészülök a frizurával, gondolom, és egyáltalán nem élvezem, hogy ki van szolgáltatva nekem. Szeretnék minél előbb túl lenni a dolgon, addig is beszélek, beszélek, mintha a szavaimmal akarnám ellensúlyozni a fizikai közelséget. Érzem, hogy ez nem sikerülhet, mégis újra meg újra a szavakat hívom segítségül, hogy megnyugtassam aput, aki merev háttal áll a tükör előtt, a fejét egy milliméterrel sem fordítaná el semmilyen irányba.

Harmadik kép

Nem pergett le élete filmje a halála előtt. Csak egy hatalmas, meztelen talpat látott aláereszkedni az égből, amely lassan, de biztosan közeledett felé, hogy agyontapossa. Egy hónappal a kómába esése előtt mesélte el ezt az álmát. Az arcát eltorzította a rémület.

Mircea Cărtărescu

Mindentnemtudó története

Felfuvalkodottságában és határtalan ostobaságában Zurbalán elfelejtette, amivel még a legöregebb sárkány is mélységesen tisztában volt: Mindentnemtudó nem beszél, vagy legalábbis nem úgy, mint a közrendű sárkányok. Az apóka, kinek olyan hosszú szempillái voltak, hogy a jogarral volt kénytelen kitémasztani őket, elégedett volt a sárkány megleckéztetésével, mégis kicsit szégyellte a csalást. "Ó, Mindentnemtudóm, bocsásd meg egy szegény selyemszakállú-virágembernek, hogy szájára vette nevedet!" – mormogta visszatérőben kunyhójába. Leült a lócára, és magába roskadva kinézett az ablakon, a messziről kéklő hegyek felé. Minden, de minden hosszú élete során, mely most újra lepergett szemei előtt, összekapcsolódott az újra és újra elvesző és megint felbukkanó Mindentnemtudó arcával.

A selyemszakállú-virágember, ki Umbello névre hallgatott (mi is így fogjuk szólítani), népének összes többi tagjához hasonlóan egy üveghegy csúcsán született, mely annyira csúszós volt, hogy senki nem tudta megmászni, és annyira átlátszó, hogy belsejében jól lehetett látni a hatalmas meg nem született csecsemőt, összekuporodva, akárcsak egy anyaméhben. Umbello szüleit egy napon élelemszerzés közben vad orkok kapták el, és kíméletlenül legyilkolták őket. A kicsike retentő éhséget állt ki, majd mikor már nem bírta tovább, a hegy egyik lejtőjén lecsúszott a völgybe. Leérvén, sántikálva elindult a félelmetesen villódzó, vak bogaraktól hangosan nyüzsgő zuzmóágak között. Szerencséjére éppen akkor repült el a feje felett egy sárkányok sárkánygya, és kiszabadította egy hatalmas üregi pók karmai közül. Umbello elkapta a ledobott kötelet, és felemelkedett a mennyezet sztalaktitjai közé. Átrepültek egy működő tűzhányólánc felett, amelyen túl egy vár körvonalai sejlettek. A sárkányok sárkánygya leereszkedett annyira, hogy biztonságosan letehesse a kis virágembert a földre, majd felszállt és repült, repült, mígnem már semmi sem látszott belőle.

Umbello bement az erődítménybe, mely a mioritikus sárkányoké volt, és egész nap éhesen kóborolt az utcákon. Estére lerogyott egy párkányra, onnan nézte a pikkelyes és félelmetes buzogányos lények jövés-menését, akik ki-be járkáltak az üzletekbe, s meg-megálltak pletykálkodni az utcasarkokon. Rongyos harisnyájú csavargó telepedett melléje.

– Ejha, nehéz az élet, mi, legényke – elegyedett szóba, eltorzítva a szavak ejtését, mert rengeteg agyara hiányzott. Umbello semmit nem válaszolt, ám hasa olyan hangosan korgott, hogy ez is megtette válasznak.

– Tudom, öcsém, tudom, ugyanaz a metafizikus érzés kínoz engem is.

- Hogyan? – nézett sandán a csavargóra a kicsike.
- Vagyis, halok éhen, hogy úgy mondjam.
- Azt megértettem, bácsi, de mit jelent az a szó, matek-fizika, vagy hogy is mondtad?
- Az nem a te kis taknyos orrocskádra való, te kis béka, te. Ide nézz! Még a pikkelyeim is meredeznek a sapkám alól: ez mind ennek az átkozott szónak köszönhető, úgy tudd meg. Gyere inkább, szabaduljunk meg az átkozott ürességtől a hasunkban.

Kissé kételkedő szívvel, Umbello elindult a csavargó kezét fogva a girbegurba utcákon, míg nem a vár szélénél, az egyik védőbástya alatt, melyen a roppant kőhajító szerkezet trónolt, kerítéssel körülvett házacskára nem bukkantak. Átugrották a kerítést, mögötte istállót találtak, melyben a virágemberke egy gorgót ismert fel. Ez egyfajta tehén volt, de akkora, hogy megtöltötte az egész istállót fel, egészen a tetőig. Sötétkék színe volt, szarvai pedig fehér fémből voltak, mint az ezüst. Hátsó lábai között óriási négycecsű tőgy duzzadt: az egyik ceecs piros volt, a másik fekete, a harmadik zöld és végül volt egy fehér. Umbello ezt már látta képen egy könyvben, melyből édesanyja olvasott neki hajdan lefekvéskor, úgyhogy tudta, mire számíthat. Lábujjhegyre ágaskodott, hogy elérje a feketét, emlékei szerint málnaszörp van benne. Rögtön köpött egy nagyot és komikus gonddal törölgette a nyelvét, mert a tőgyből bikaerős bort sikerült innia, s ez sehoggy sem ízlett neki.

– Kicsikém – mondta szelíden a gorgó, borjúszemével simogatva őt –, inkább a pirosat próbáld ki. Az elv egyszerű: a szín utal a tartalomra.

– Köszönjük a magyarázatot, asszonyom – mondta udvariasan Umbello helyett a csavargó, és vadul nekiesett a kicsike által elhagyott csecsnek. Belakmározta a tejből, borból, szörpből és kardharmat-italból, míg teljesen helyre nem jöttek. Végül mindketten leheveredtek a szalmára, fejüket a gorgó csípőjének támasztották, aki csendesén kérődzött. A mioritikus sárkány felvillanyozódott a bortól, lefekvéshez semmi kedve nem volt, mesélni kezdett hát hetet-havat Umbellónak.

– Öcsém, tudd meg, hogy így, ahogy te most engem látsz, kiégve, nyomorultan... nem mindig voltam ilyen. Bizony szép, vitéz sárkány voltam én valamikor. Igaz, hogy most mindenki nevet rajtam, de senki sem tudja azt, amit én tudok. Senki nem látta őt... őt...

– Kit, bácsi?

– Senki nem kortyolt végtelen bölcsességéből – folytatta a sárkány, figyelemre sem méltatva a békányi kíváncsiskodót. – S mikor elgondolom, hogy mennyire váratlanul kezdődött az egész... Egyszer, mikor éppen valami rokonaim mellett vitt el az utam, akik elveszítették egy zsák skalpot, hallottam, amint egy sárkánynő megszólal: "Hah, hiába kesergünk annyit, hisz hát minden éppen úgy van, ahogy Mindentnemtudó mondotta:

Ami van, van.

Ami nincs, nincs."

Mikor e szavakat meghallottam, sóbálvánnyá meredtem: mintha a világ minden bölcsessége összegyülemlett volna e pár szóban. Egy pillanat alatt elhajítottam pajzsomat és buzogányomat, s életemet e két vesszor fölötti

elmélkedésnek szenteltem. Még a mai napig sem érkeztem el feneketlen mélységéig.

– „Ami van, van, ami nincs, nincs“ – ismételte felindultan Umbello, aki maga is érezte, hogy ez az éjszaka őt is örökre meg fogja változtatni.

– Ki az a Mindentnemtudó? – kérdezte füleit hegyezve.

– Egyszer láttam őt, akkor is csak álomban. De ez is túl sok volt. Álomban égis erő hegyet láttam. De nem itt, a jégcsapok alatt, hanem a Felszínen, ahol azt mondják, mindent beborít egy harangszerűség, ami a legeslegtisztább zafírból van. Azt mondják, ott a fű zöld (noha ezt egy kicsit túlzásnak érzem), és hogy a nyomorultaknak is vannak városaik, mint nekünk (az utazók dajkameséi lehetnek, egészen biztosan). Ott akkor megmutatkozott előttem egy pompás jéghegy és ebben a jéghegyben egy ház nagyságú óriás légbuborék. ”A Világ Tetején vagy“ – suttogta fülemben egy édes hang. És akkor ott, a légbuborék közepén megláttam a nagy csupasz gyermeket, tiszta, gyémánt szemekkel, egyik kezében a híres Fülel Jogar, lábán pedig ólombakancs. Üvegfalán keresztül rendre rávetette pillantását a külső világ egy-egy részletére: egy madárra, egy fehér rókára, egy tiszafára. Mikor tekintete megérintette az adott dolgot, az szikrázni kezdett, színei megelevenedtek, majd a róka vagy a fa eltávolodott a többi formától és elkezdett igazán létezni. Bármilyen messze is lehetett, abban a pillanatban megfoghattad, megszagolhattad, megköstolhattad akár, mintha mégis csak melletted lett volna. Felém csak egy pillantást vetett, nagy sokára, és ez elegendő volt, hogy azonnal felébredjek. Azt hiszem, megértettem e látomás üzenetét: Mindentnemtudó ott él az álom birodalmában, ahonnan egyetlen pillantásával láthatóvá tesz bennünket. Bármilyen dolog létezni képes pusztán csak azért, mert ő ránéz. Mikor leveszi róla a tekintetét, a dolog eltűnik. Mindnyájan, valamelyik álombeli pillantásával jöttünk a világra...

A koldus elhallgatott, majd Umbello megértette, hogy Mindentnemtudó valószínűleg már nem nézi, hisz az öreg hamarosan álomba merült és rettentő horkolásba kezdett. Umbello sokáig ébren maradt. Majd tiszta szívéből felfohászkozott a mennybolt jégcsapjai felé: ”Uram, bármi is legyen a te neved, add, hogy még ebben az életben találkozhassam veled! Bárcsak a Mindentnemtudóval való találkozás pillanataért teremtettél volna engem e világra! Végy el mindent, fiatalságot, egészséget, csak add meg újra éreznem gyémántpillantásának hűvösét!“

A selyemszakállú-virágemberek annyira törekenyek, hogy isteni segítség nélkül nem tudnának élni a sárkányok szörnyű világában. Nincs fegyverük és nem varázsolnak, de az istenek szeretik, és megajándékozzák őket. Abban a pillanatban, amikor fohászát befejezte, Umbello édes nyomást érzett bal tenyerében. Narancs nagyságú gyöngyszem volt, anyaga mintha kislányok fogacskáiból lett volna gyúrva, hol hamuszürkén, hol pedig rózsaszín fényben csillogott a sötétben. A következő napokban Umbello gyorsan megtanult bánni a gyönggyel. Meglehetősen könnyű volt: két kézben kellett tartani, rálehelni, versikét vagy valami tréfát mondani neki, hogy megvidámodjon és rögtön érezni lehetett, ahogyan kibomlik, mint a sündisznó, puha lesz, izmokkal és csontocskákkal telítődik gyöngyházzal színtű bőre alatt. Végül előbukkant pofácskája és három szarvacskája, szemmel a csúcsain, mint a csigáén, amikkel kíváncsian nézett körbe. Gyöngyházzal színtű testével kigyózza sétált Umbello

vállán, néha nyakláncá tekeredett a nyakán, máskor feje búbját vizsgálta, amitől kakastaréjszerűvé vált. Umbello a kicsi lényecskét (régii költő nevérol) Hilozoisnak nevezte el. Nagy hatalom rejtett benne. Láthatatlanná vagy harcban győzhetetlenné, boldoggá tett, s amikor meguntad a nagy boldogságot, egy-egy apró balsorsocskát is a nyakadba zúdított, a változatosság kedvéért. Mikor újra összetekeredve tenyérnyivel a fejed felett lebegett, biztosra vehetted, hogy kívánságaid beteljesülnek.

Évek hosszú során át barangoltak ketten a világban, kérdezősködve térülvefordulva erre-arra. A legszerényebb nyom is, mely Mindentnemtudóhoz vezethetett, felbecsülhetetlen kincs volt számukra. Hamarosan valóságos karaván követte őket. Sárkányok, sárkánygyák százai lebegtek felettük: mindannyian az ólombakancsok nyomát keresték. Negyven zegolyderes sárkány hatalmas koffereket cipelt a hátán, melyekben a nagy bölcsnek tulajdonított közmondásokat gyűjtötték össze. Umbello az egész et elolvasta és rendre félrelökte őket, mint vaskos hamisítványok nagy halmazát. Oly kevés volt a valódi hallhatatlan gondolat, hogy vékony fűzetben elérték volna. Végül ezeket mind összesűríthette a legeslegeső közmondásba:

Ami van, van.

Ami nincs, nincs.

Umbello haja megderesedett és szép selyem szakállá, mely egykoron gesztenyebarnán csillogott, akár a kukoricacsó torzsája, fehér lett, mint az ökörnyál kuszasága. Szelíd szomorúság ködösítette el szemét: egyre kevésbé remélte már, hogy valaha is a bölcs közelébe kerülhet, kit mégis oly közel érzett magához. Csak Hilozois maradt örök fiatal és játékos. Gyöngyházzsínű gömbként lebegve a fejek felett, világunk legsötétebb részét világította be: a jövőt. Ő vezérelte Umbellót látszólag vaktában kiválasztott utakon, ám azok végül felfedték rejtett mélységüket. Vajon véletlen-e, hogy Umbello élete végéig bejárta a világ minden felszíni és felszín alatti térségét? Hogy találkozott a sárkányok minden fajzatával, és még a földön szétszórt egyéb más fajzatokkal is? Hogy nagy lapokra lerajzolt minden állatot és növényt, a vízi bolhától a hatalmas ámbrás cetig és a fák finom moháitól a pompás eukaliptuszokig? Hogy tudta, mikor lesz napfogyatkozás, és le tudta mérni, milyen távol vannak a csillagok?

Egyik este elaludt, és ő is megálmodta a csavargó-koldus álmát. Repült az eső utáni ragyogó tisztaságú kék égbolton egészen a messzeségben derengő hatalmas hegyekig. Lebegett ő is, testtelenül, a hófödte csúcsok felett, mígnem meglátta a napban aranypapírként szikrázó jéghegyet. Lecsúszott az áttetsző jégnyelven, mely eszébe juttatta kedves üveghegyét, a húszelefántnyi méretű összegömbölyödött csecsemővel a gyomrában. Ám a Himalája nagy jéghegyében nemcsak egy légbuborékot látott, mint az öreg mioritikus sárkány, hanem százakat, ezeket, mindegyik belsejében ott volt a csodálatos gyermek. Voltak kislányok és kisfiúk, csupaszon tündökölve, briliáns szemekkel, kezükben a Fűles Jogarokkal, lábukon ólombakancsokkal. És egyszer csak a nagy légbuborékok felszínre emelkedtek, mintha vízben lennének, elformátlanodva és szikrázóan, mígnem kibukkantak, mint ezer meg ezer szivárványszínű szappanbuborék. A szél ide-oda görgette őket, majd óvatosan leengedte a kizöldült tájra, tisztásokra és ormokra, és ahol a földhöz értek, feloldódtak ennek áldásában. A föld feléledt,

vad színekben pompázott és a legfinomabb dolgok széle érintésre villódzni kezdett, mintha egy rajz hirtelen valóságos életre kelt volna. Egy kislány puhán éppen Umbello előtt szállt le, légbuborékának szélei eltűntek, ő feléje nyújtotta karját, és megérintette a kezében tartott jogarral. A virágember hirtelen összeroskadt alvó testében.

Az idő múlása, mely senkinek sem kegyelmez, az ő hátát is meghajlította. Szempillái megnőttek, szemeit elárasztották. Nagy sokára elérkezett Kokorro ősi várához, ahol a király, elámulva tarka kíséretén, szállást adott neki. A virágember megmutatta rajzait, soha nem látott madarak lakta kalitkáit, mérges tuutákkal teli terráriumait, ásványokkal és oly gyönyörű bányavirágokkal tömött ládáit, hogy az ember sírva fakadt e sok szépség láttán. Maga Hydro Fõrr király kísérte körbe a hatalmas termekben, ahol az ázsiai sárkányok fehér köpenyben és orvosi maszkokkal az arcukon dolgoztak a miniatúr nyomtatott áramkörökön. E termek csendjében, ahová még egy porszem sem férközhetett, néha-néha hallani lehetett a szemfogak gyúrúinek dallamos csilingelését, mikén keresztül a zombálok beszélgettek. Olykor valamelyikük a folyosón átvette magát a fején, miután szemmel láthatóan egyre kisebb és kisebb lett, míg végül már csak mikroszkóppal volt látható. Ha keresztülnéztél az üveglencsén, láhattad, amint az ónszálakon lépked, megjavítgatva itt-ott egy-egy mikroprocesszoron elszakadt aranyhuzalt, vagy amint felmászik egy sárga, zöld és piros csíkos ellenállás lábaira. Aztán, egyre növekedve, visszatért világunkba, mintha mi sem történt volna.

A király házacskával ajándékozta meg egy üveghegy tetején, árnyéket nem vető diófa mellett. Ott elmélkedett hosszasan élete tökéletes gyöngyszemén, amit körbevett az éjszaka, mintha fekete bársonypárnára tűzték volna. Viszontlátta ott gyermekkorra minden helyszínét és eseményét, majd sorra következett ifjúkora, meglett férfikora, végül öregsége. E helyek és események mindegyike, elméje szemének érintésére vad, élő színekben táncolt, részegítő illatok és szivárványos hangok kavalkádja lengte körül. Ott ült most ő, arcát tenyerébe mélyesztve, betelt életével, mint az érett gyümölcs, és ablakán keresztül szemlélte a kéklő hegyeket. Hilozois összegömbölyödve aludt bal tenyere begömbített védelmében. Az öreg érezte ásványos, ám meleg bőrét, mely alig-alig moccant miközben elégedetten dorombolt. Hirtelen megrohanta a halál bánatos fénye, és rettegve, szükségét érezte egy társnak. Kezébe vette az állatkát, rücskös képe elé emelte és lassacskán suttnogni kezdte:

Hilozois, Hilozois,
Ketten vagyunk magunkban:
Lágy szakállú vén az egyik
S egy olyan kislány a másik, mint magácska Hilozois,
Üljél most lágy ölemben,
Bújjon ki csigaszarvad,
Légy pajkos, mint a szellő,
Fújd el az esőfelhőt,
Hilozois, Hilozois...

A gyöngyszem lassacskán megpuhult, de gyöngyházszínű testecskejéből ezúttal nem bajuszos pofácska bukkant elő, hanem a teknősbékatojáshoz

hasonlatos puha héjon áttetszett valami, ami lüketető szívhez volt hasonlatos. Ahogyan egyre átlátszóbbá vált a héj, mindinkább ki lehetett venni a kicsi, összegömbölyödött lényecskét, aki pontosan úgy nézett ki, mint az üveghegybeliek. Az apóka csodálkozó szemei előtt a csecsemő nőtt, növekedett, betöltötte a héjat, majd széttörte és lassacskán lábra állt. Szemmel láthatóan növekedett, míg csak hasonlítani nem kezdett a légbuborékbeli gyémántszemhéjú gyerekekhez, majd valaki máshoz, akit Umbello is jól ismert, de elfelejtett ilyen rengeteg sok idő alatt. A gyermek immáron ifjú lett, majd szép szál selyemszakállú ember, és nem telt el sok idő, míg háta meghajlott és szemöldökében ősz hajszalak jelentek meg. A következő néhány pillanatban két Umbello állt szemtől szembe, a második jobb kezében viszont már ott volt a híres Füles Jogar, lábán az ólombakancs.

Az öreg egy pillanat alatt megértett mindent. Élete gyöngyszeme immáron tökéletes egész lett. Élete álma beteljesült. Megköszönte az ismeretlen isteneknek a felbecsülhetetlen ajándékot, amelyet mindnyájan megkaptunk: az élet határtalan ragyogását. Lehunyta ekkor szemeit és nem tudott már semmit.

Fordította: Gergely Zsuzsa

Mircea Cărtărescu Bukarestben született 1956. június 1-jén. 1980-ban végzett a Bukaresti Egyetem Bölcsészettudományi karán román nyelv és irodalom

szakon. Jelenleg a Bukaresti Egyetem Bölcsészettudományi karán docens. Költő, író, esszéista, irodalmi kritikus és publicista.

Megjelent kötetei: Fények, kirakatok, fényképek (Faruri, vitrine, fotografii), versek, Cartea Românească, Bukarest, 1980. Szerelmes versek (Poeme de amor), Cartea Românească, Bukarest, 1982. Mindent (Totul), versek, Cartea Românească, Bukarest, 1984. Az álom (Visul), következő kiadásban Nosztalgia (Nostalgia), elbeszélések, Cartea Românească, Bukarest, 1989, valamint Humanitas, Bukarest, 1993 (lefordították francia, német, olasz, svéd, norvég, spanyol, magyar, angol és szlovén nyelvekre). A levantei (Levantul), epikus poéma, Cartea Românească, Bukarest, 1990, valamint Humanitas, Bukarest, 1998. Rémálom (Visul chimeric), kritikai tanulmány, Litera, Bukarest, 1991. Travesti, regény, Humanitas, Bukarest, 1994 (lefordították francia, holland, norvég, spanyol, magyar és lengyel nyelvekre.) A szerelem (Dragostea), versek, Humanitas, Bukarest, 1994. Vakító (Orbitor) I. kötet, regény, Humanitas, Bukarest, 1996 (lefordították francia, svéd, magyar, bulgár és német nyelvekre.) Dupla CD (Dublu CD), versek, Humanitas, Bukarest, 1998. A román posztmodernizmus (Postmodernismul românesc), kritikai tanulmány, Humanitas, Bukarest, 1999. Napló (Jurnal), Humanitas, Bukarest, 2001. Vakító (Orbitor) II. kötet, regény, Humanitas, Bukarest, 2002 (lefordították bulgár, francia, svéd nyelvekre.) A sárkányok enciklopédiája (Enciclopedia zmeilor), gyerekkönyv, Humanitas, Bukarest, 2002, 2004, 2007. Örökifjú, pixelekbe burkolózva (Pururi tânăr, înfășurat în pixeli), publicisztika, Humanitas, Bukarest, 2003. A fikció kemény illata (Parfumul aspru al ficțiunii), audiobook, Humanitas, Bukarest, 2003. Többversszakú (Plurivers) I. és II. kötet, versek, Humanitas, Bukarest, 2003. Ötven szonett (Cincizeci de sonete), versek, Brumar, Temesvár, 2003. Miért szeretjük a nőt (De ce iubim femeile), elbeszélések és audiobook, Humanitas, Bukarest, 2004. Báró uram! (Baroane!), Humanitas, Bukarest, 2005. Mircea Cărtărescu verseskötetei még megjelentek Írországbán, az Egyesült Államokban, Olaszországban és Németországban.

Könyvei díjakat kaptak a Román Akadémia, a Romániai és Moldova Köztársaságbeli Írószövetség, ASPRO, a Bukaresti Írószövetség, a Romániai Kiadók Szövetsége részéről, valamint díjazták még a Cuvântul, Ateneu, Flacăra és a Tomis și Ziarul de Iași folyóiratok. Franciaországban előterjesztették a Médicis, Le meilleur livre étranger, és Prix Union Latine díjakra. A Nosztalgia (Nostalgia) című regénye 2005-ben megkapta a Giuseppe Acerbi, Castel Goffredo, Italia irodalmi díjat.

Kép: old.cotidianul.ro

Negyvenhárom éves vagyok. Holnap halottak napja. De ez nem érdekes igazából. Csak ma belenéztem a tükörbe, és hirtelen eszembe jutott István. Hogy negyvenhárom volt. Én tizenhat. De ez se számít. Mármost hogy én tizenhat. Csak hogy ő negyvenhárom. Akkor. Annyi idős volt, mint én most.

A tükörben egy középkorú nő arcát láttam, és arra gondoltam, hogy mégsem értem. Régen azt hittem, hogy egyszer majd, ha eljutsok oda, érteni fogom, de nem. Annyi vagyok most, mint ő volt, és hiába. Húsz éve nem gondoltam arra, ami történt, de most, hogy annyi lettem, mint ő volt akkor, eszembe jutott. Váratlan és

meghökkenítő volt a párhuzam: a korunk. Magamat értem. Most is. Csitri kamasz, lázadó, tisztázatlan vágyakkal. Elkerülhetetlen volt, hogy beleszeressek. De negyvenhárom évesen ő mi a fenét akart? Mit remélt? Néztam a tükörben az arcomat és nem értettem most sem. Pedig ha van pillanat, akkor ez lehetett volna az.

Nem haragszom rá, megkapta a büntetést. Nagybácsi nem folytathat viszonyt az unokahúgával, mert abból botrány lesz, meghurcolás. Lett. Igazából nem a nagybátyám, hanem nagynéném férje volt. Apám húgának a férje. Volt. Amikor kipattant a botrány, Ági elvált tőle. Aztán került engem. Az Ági. Három évvel később találkozott Jánossal és elköltöztek egy másik városba. Szerintem igazából másik földrészre szeretett volna, de nem tudott. Tanult volna meg angolul, akkor biztos könnyebben sikerül.

Apám bemosott Istvánnak, és csak azért egyet, mert nagymama lefogta. – Ne csináld, Marcikám, ne csináld! – mondta sírós hangon. – A végén bajod lesz belőle!

István orrából dőlt a vér, de nem szólt. Próbálta volna meg, apám kitapossa a belét. Anyám nem volt otthon. Azon a szombaton is piacra ment reggel, mint mindig. Persze, én voltam a hülye, mert kint felejtettem a levelet. Előző éjjel írtam Istvánnak. Kint a konyhában. Ottfelejtettem. Apám elolvasta, aztán amint beléptek az ajtón Ágival, bemosott egyet a nagybátyámnak. Aki valójában nem is az. Nagymama a nappaliból rohant ki, hallva, hogy István a földre zuhan. Apám ordított: – Te állat! Meggyaláztad a lányomat?! Te állat, te!

Ági sírt, nem mozdult. Meredten bámulta Istvánt, ahogy tápászkodott fel a földről. Apám, a bátyja, akkor kezébe nyomta a levelemet. Hogy olvassa

Köves Viktória Negyvenhárom

el. Nem írtam benne semmit. Csak azt, hogy szeretem. És hogy nem felejem soha azt a délutánt a Bodrog partján. István engem nézett, Ági olvasta a levelet, aztán kifordult az ajtón. Hetekig nem láttuk, azt is a szomszédok mesélték, hogy István elköltözött. Akkor apám rám nézett. Nem féltem. István azt mondta, szeret. A Bodrog partján, lent a holtágnál, a kanyarban. A bokrok hangja, mintha sírna a város. Azt mondta, szeret. Megölelt. A nyakamat simogatta. Nem fáj. Gyengéd volt. Alám terítette a kabátját. Azt mondta, szeret. Kék szeme hatalmasra nyílt.

Apám felém fordult. Nem féltem. István még mindig engem nézett, orrából folyt a vér, lefelé a szájára, aztán az állára, végül lecsöppent a fehér ingre is. Mindig fehér inget vett, ha nagymamához jöttek látogatóba. Kék szeme hatalmasra nyílt. Mintha mondani akart volna valamit. Apám felém fordult. Akkor tört el az orrom. Szépen meggyógyult, nem látszik, hogy egyszer eltört. Néztem a tükörben, de nem látszik. Tényleg nem.

István hozzám akart lépni, de nagymama elé állt: – Takarodj innen!

Nem tudtam, hogy nagymama képes erre. Erre az éles, hasító hangra. Vijjogott. Apám lépett egyet, de nagymama a mellkasára tette a kezét. Ugyanazzal az éles hanggal: – Nem!

Nagymama, az én törékeny, kicsi nagyanyám ott állt a két férfi között, két keze a két férfi mellkasán, maga volt a távolság. István engem nézett. Le nem vette rólam a szemét. Apám Istvánt nézte, keze ökölbe szorult. Nagymama nem nézett senkire.

– Takarodj innen! – ismételte, olyan halkán, mint a halál.

István kilépett az ajtón és elment. A konyhaablakból láttam a hátát. A mosogatóhoz mentem, megmosni arcom a vértől. Aztán az orvos. Nagyanyám kísért el. Nem szólt hozzám az úton. Mondtuk az orvosnak, hogy elestem.

Mire hazaértünk, anyám már főzött. A szeme piros volt és nem szólt hozzám hetekig. Arról, ami történt, soha nem beszéltünk.

Nézem arcom a tükörben és azon gondolkozom, hogy ennyi idős volt, mint én most. A nagybátyám. És hogy mit akart. Mit remélt?

Férjnél vagyok, két gyönyörű gyerekem iskolába jár. Okosak, jól tanulnak. A munkámat szeretem. A férjemet is szeretem. Nagymama meghalt tíz éve. Egyszer levelet kaptam. Annyi állt benne: ”Bocsáss meg!”. Se aláírás, se feladó, se semmi. Apám, mióta nyugdíjba ment, minden nap horgászik a Bodrog partján. Délben hazamegy, ebédel, aztán alszik egyet. Délután tévézik. Anyám mellél. A férjem is szereti a tévét, mellélök esténként én is. Szeretem a férjem. A gyerekeimet is szeretem. A munkámat is.

Néha hallom, ahogy sír a város.

A mikor betekerték a lepedőbe, eltűnt a fehér vászon ráncai között. A hullaszállítók, két korosabb férfi, megragadva a lepedő sarkait a vállukhoz emelték. Óvatosan kiaraszoltak a keskeny szobából. A csigalépcső előtt megtorpantak. Kérdően néztek rám.

Megvontam a vállam. Nem tudtam gondolkodni. Azok ketten fújtatva elindultak. Aki elől ment, kissé mege-melte a terhét. A hátulsó nem tudott lépést tartani velem. A lepedőbe csavart test bele-bele ütődött a lépcsőfokokba. Az utolsó foknál a koponya hangosan koppant.

Fél évvel ezelőtt, ősszel derült ki, hogy súlyosan beteg. Először azt hitte allergiás. Folyvást az orrát törölgette, és krákogva köpködött. Aztán egy reggelen annyira berekedt, hogy alig értettem mit beszél.

„Elmegyek a gégészetre“ – susogta.

„Nagyon helyes“ – válaszoltam. Már régen el kellett volna mennie, gondoltam magamban, de apa nem túrta, ha beleszóltak az életébe.

A tüdőrontgen után az orvos szerint talán három hónapja volt hátra.

En attól a naptól kezdve úgy keltem fel és úgy feküdtem le, hogy kegyelemért imádkoztam. Minél előbb haljon meg. Még ma! De ő csatázni akart.

Apám katonatiszt volt. Soha nem érdekelt igazán, hogy milyen rangban. Kislány koromban, ha egyenruháját viselve fogta a kezem, büszke voltam rá, mert az arra masírozó katonák feszesen tisztelgetek neki. Ilyenkor rápillantottam. Láttam az arcán átsuhanó engedékeny mosolyt, mely azonnal ellentmondást nem tűrő, parancsoló tekintetbe váltott. Rögtön megértettem, ezek az emberek az alárendeltjei, kihúztam magam, és magasra emeltem az államot. Jó volt hozzá tartozónak lenni.

Gyakran költöztünk az ország egyik pontjáról a másikba, kis katonai kolóniákban laktunk. Nehezemre esett a változtatás, kínkeservvel illeszkedtem be az új környezetbe. Mire megszoktam az új házat, az új övönöt, az új barátnőmet, már tovább kellett állnunk. Apám tudomásul vette az áthelyezéseket, azokban soha nem talált semmi kivetnivalót. A költözködéssel járó felfordulást viszont rosszul túrta. Anyám kedvesen nyugtatta: „Most ott van rád a legnagyobb szükség, tehát mennünk kell,

Györgyi Judit Árnyék

de meglátod ripsz-ropsz rendben lesz minden.“ Ez minden alkalommal így is lett. Anyám imádott rendezkedni. A lakásokat frissen festve adták át nekünk, de ha valami nem volt ízlésének megfelelő, fáradságot nem kímélve saját kezűleg festette át a neki tetsző színre. Aztán beutaztunk a városba, vagy katonai dzsippel bevitettük magunkat, és ott lejárunk a lábunkat, mire sűrű szővésű rózsás vásznat nem találtunk. Ebből varrt anyám sötétítő függönyt az ablakokra, minden költözés után újakat, mert az ablakméretek valahogy sosem passzoltak az előzőekkel. Aztán anyám hetekig elbíbélődött a passzé szegéssel, a hangulatlámpák elhelyezésével, és a lábasok súrolásával. Én mindezt olyan értelmetlen, unalmas bolondságnak tartottam, és amikor ezt közöltem apámmal, ő egyszerűen csak ennyit válaszolt: ehhez van érzéke. Apa mindig ilyen egyértelműen rátalált az igazságra. Akkor úgy láttam, őt sem izgatja különösebben, hogy a rózsák sárgák vagy rózsaszínűek-e a függönyökön. Megette a vacsoráját, elolvasta az aznapi újságot és utána, míg anyám horgolt vagy hímzett, szinte minden este mesélt nekem. De nem a nagy mesemondók könyveiből, hanem csak úgy, a kútfejéből. Ezek a mesék hős római harcosokról, legendás indián törzsekről, és világháborús nagy csatákról szóltak. Ámulva és csodálattal hallgattam őt, képzeletemben vele együtt küzdöttem a csatamezőn. Ő hatalmas volt és verhetetlen. Én bátor és hű társ.

Egyszer egy kellemes kisváros mellé költöztünk, és évekig maradhattunk ott. Apám is jól érezte magát. A katonai lakótelep egy erdő mellé épült, melynek sűrű, öreg rengetege lankás domboldalra húzódott. Szép időben jókat kirándultunk. Ott tanított meg arra, hogyan kell gyufa nélkül tüzet csiholni. És hogyan kell esővédő kuckót építeni gallyfonattal és mohával. Aztán egyszer nagyon titokzatosan megkérdezte tőlem, hogy igazán bátor lány vagyok-e. Én tisztelegve igent válaszoltam. Éreztem, hogy valami különlegesen nagy próbatétel következik. Így történt aztán, hogy egy meleg nyári napon, az izgalomtól végtelennek tűnő kocsikázás után megálltunk egy homokos tó partján. A tó egy bekerített óriási sztyeppe közepén ragyogott. Ültem a nyitott katonai járgányban, és arra vártam, hogy apám elmondja, mit kell tennem. „Most megtanítalak úszni“ jelentette ki. Én megadóan bólintottam. „Ez egy tankúsztató, nagyon mély, tehát roppant veszélyes“ mondta tovább. Én újra bólintottam. „Először a homokban gyakoroljuk a tempózást. Most vetkőzz le, és nagyon figyelj.“ Apám is levetkőzött, hasra feküdt a homokban. Így fekvé még nagyobbnak tetszett, vaskos karjai a messzeségbe nyúltak. Olyan volt, mint egy óriáspolip. Jól ment a gyakorlatozás egészen addig, amíg a vízbe nem léptem, mert akkor valami belemart a bokámba, és én sikítva kirohantam a partra. Apám nevetett, nagy hahotával, mint mindig. Én a háta mögött reszkettem a félelemtől, és azt hajtogattam, hogy egy láthatatlan víziszörny lakik a tóban. Ő megfogta a kezemet, visszavezetett a vízhez, és kifogott egy barna páncélú kis bogarat. A bogár erőteljesen kapálódzott hosszú lábaival, és fenyegetően nyitogatta csápjait. „Látod milyen pici, és mégis milyen merész“ mondta apám, és

visszahajította a bogarat. Aztán megállapodtunk abban, hogy másnap folytatjuk az úszóleckét.

De másnapra minden megváltozott körülöttem. Mire hazaértem az iskolából anyám ágyban feküdt, apám épp egy kettéhajtott nagypárnát próbált a lába alá gyömöszölni. Mindkettőjükből valamiféle meghatottság áradt. Olyan érzésem támadt, mint karácsony estén, mikor áhítattal vártuk a kis Jézus érkezését. És valóban, apa elmagyarázta nekem, hogy hamarosan testvérem születik, ezért anyát kímélni kell. Nem akartam feleselni. Én soha nem kényszerítettem arra, hogy függönyt varrjon, meg hogy lekváros kiflit süssön. Én ezek nélkül is jól megvagyok, és ezek nélkül is szeretem őt.

Az úszás már eszébe sem jutott apának, ráadásul nem sokkal később egy hónapos hadgyakorlatra indult, és rám bízta anyát. Ez jólesett. A napi bevásárlás maradt rám, no meg a mosógépből kiszedett ruhák öblítése és centrifugázása. Aztán a teregetés. Anya egyáltalán nem emelhetett.

Amikor megszületett az öcsém, apám büszkén és spiccesen tért haza. Lelkesen beszélt az ő fiáról, akit Vikornak neveztek el. Viktor egyenlő győzelem, magyarázta apám. Másnap a városi könyvtárban megkérdeztem a könyvtárost, mit jelenthet a nevem. Arra gondoltam, nem hiába van ott a megszámálhatatlan könyv között, csak szállt bele valami abból a temérdek tudásból. De ő elnevette magát, szerinte semmi különös nem jelent a nevem, vagyis, csak azt a szerény kis lila virágot és kész. Mikor rákérdeztem apára, hogy az én nevem, miért az ami, akkor azt válaszolta: „Nagyanád emlékére neveztünk el így“. És legyen rá büszke, mert nagymama nagyszerű asszony volt. Biztosan az volt, de én sose láttam őt.

Aztán egy napon a fővárosba költöztünk. Apámat előléptették, és a minisztériumba helyezték. Büszkék voltunk rá. Anyám tapsolt örömeiben. Nekem nem volt könnyű a kisváros után a forgatagot megszokni, de igyekeztem megfelelni. Nem nyafogtam egy percet sem. Apa megérezte a nyugtalanságomat. Egy este meglepetéssel tért haza. Aranyszínű kítűzőket, kis tankot, repülőt hozott nekem, és arra a kérdésére, hogy: na vajon mik ezek, büszkén feleltem: fegyvernemi jelzések.

Nem sokkal később országos ifjúsági bajnokságot nyertem atlétikában. Futottam, hosszú távokat futottam, szívós voltam és kitartó. De úgy éreztem, mindez semmi ahhoz képest, hogy Vikornak kibújt az első foga vagy, hogy először kakilt a bilibe. A családban az ováció Vikort illette. Ő pedig göndör, selyemfényű hajával, gurgulázó kacagásával mindenkit levett a lábáról. Én akkor már dacos tinédzser koromat éltem, és nagyon utáltam Vikort. Utáltam, mert elvette tőlem apát, aki esténként már neki mesélt. Aztán egyszer csak kiderült, hogy Viktor kezűgyessége egyedülálló, szépérzeke felülmúlhatatlan, és úgy fújja a furulyát, mint senki más e Földgolyón.

Idegésített a testvérem. S ahogy teltek az évek egyre jobban. Bezárkóztam a szobámba, bömböltettem a magnót, rágtam a körmömet, miközben rémséges átkokat szórtam szegény Viktor fejére. Egy ilyen estén, mikor apám

többszöri felszólítására sem nyitottam ki az ajtót, elhatároztam, hogy elmegyek otthonról. Miért ne mehettem volna el? Felnőtt nő voltam. Testnevelő tanárnak készültem. Apám beleegyezésével átkértem magamat a fővárosból egy vidéki főiskolára. S bár semmi kedvem nem volt semmihez, gőzerővel tanultam. Úgy éreztem, megbolondulok. A város amúgy kedves hely volt, tele fiatalokkal. Háromhavonta hazautaztam. Ilyenkor apám jó erősen megveregette a hátamat, és megkérdezte: „Mennyi az új rekordod?“ Anyám a kedvenc ételemet főzte, és egy intim pillanatban rákérdezett: „Hogy állsz a fiúkkal?“ Aztán előkerült Viktor, aki a furulyáról fuvolára váltott, és olyan meghatóan trillázott rajta, hogy a gyönyörtől felállt a szőr a karomon. Akkor elgondolkodtam: mihez is van nekem érzékem? Futok, gyorsan és kitartóan, amíg össze nem esek, mint egy ló. Tudok gyufa nélkül tüzet gyújtani, mint az őseMBER. Egyszerű vagyok, mint a fűmag.

Visszatérve anyám kérdéséhez, a fiúkkal sehogyan sem álltam. Hiába vettek körül kiváló sportolók a főiskolán, egyikükben sem éreztem az apám féle eltökéltséget. Nyafogtak, ha esett az eső, káromkodtak, ha tűzött a nap, és ha valami nem sikerült, sosem ők tehettek róla. Meg aztán, nem az a típusú lány voltam, akiért eszüket vesztve versengtek a férfiak. „Szép nyúlánk az alkatod“ mondogatta olyankor anyám, ha fitymálva kijelentettem, hogy olyan hosszú és lapos vagyok, mint egy vonalzó. Ha mégis mellém csapódott valaki, az alacsonyabb volt nálam, és ez engem feszélyezett. Begörbítettem a hátamat, nyakamat a vállaim közé húztam. Úgy éreztem magamat, mint egy púpos zsiráf.

Teltek az évek, tanár lettem egy kis faluban. Nagyszerű emberek között éltem. Lett egy kis gazdaságom, kecskékkal és juhokkal foglalkoztam. Szerettem azt az életet. A gidák első leheletét. A tenyeremből áradó trágya szagát. A macskához bújó éjszakát. Mindez én voltam magam.

Viktor külföldre költözött, és fergetes sikereket aratott. Feleségül vett egy ázsiai lányt, aki maximálisan kiszolgálta őt. Tulajdonképpen büszke voltam rá, és szeretettel gondoltam szőke loboncos fejére.

Hosszú évekig nem találkoztunk, lekötötték az örökös turnék. De bármerre járt a világban, csodásan szép képeslapokat küldött narancsszínű homokkő hegyekről, és jászöld tengerekről. Mindig úgy kezdte rövidke beszámolóját: „Drága Testvérem!“

Anyám temetésén láttam őt legutóbb. Késve érkezett, már hantolták a földet a koporsóra. Megcsókoltuk egymást, és ő sírva fakadt. Még soha nem láttam férfit sírni. Megható volt, a szívem majdnem kettéhasadt.

Amikor anyám beteg lett, mindent felszámoltam vidéken, a fővárosba költöztem. Elfoglaltam a régi gyerekszobát, ahol annyit kínozott a féltékenység. Anya a szívével gyengélkedett, nem szenvedett. Csak az bántotta, hogy nem tud nekünk süteményt sütni. Álmában érte a halál. Szép volt még úgy is, hogy már nem volt benne élet. Másnap a tükörbe néztem, anyámat kerestem. Egyáltalán nem hasonlítottunk egymásra.

Váratlanul ért apám betegsége. Nem emlékszem rá, hogy bármikor beteg lett volna. Stramm volt, sosem panaszkodott. Mikor kiderült, hogy

rákos, felhívtam Viktort, aki épp a tengerentúlon szerepelt. Megígérte, hogy azonnal hazautazik. Különbőféle gyógyteákat hozott, mindet erre az átkozott bajra. Apa kijelentette: a "ló-bástyán" akar meghalni. Így nevezte az ő kis birodalmát, a keskeny, lőrészű ablakos padlásszobát. Én a kedvébe akartam járni, és haptákba vágtam magam. Viktor később azt mondta, ne bohóckodjak, ilyenkor nem illik. Nagyon bántott, hogy nem értette miért tettem így. Ennyire nem ismerte volna apánkat?

Naponta többször meleg vizes szivaccsal átsimítottam egyre száradó testét. Zavarba jött, ha a nemi szervét törölgettem. Akkor döbbsentem rá: most látom őt először meztelennek. A napok egymásba mosódtak, reggel után egyszer csak éjszaka lett. Egy alkalommal azt mondta nekem, hogy igazi ápolónő vagyok. Aztán egyik napról a másikra szinte eltűnt. Már az oxigénpalack is testesebb volt nála. Amikor a halál ráült az arcára, még volt annyi ereje, hogy magához intett. Egészen közel kellett hajolnom hozzá, hogy megértsem: egy levélről beszél. Egy levélről, amely a régi tisztizubbonya zsebében lapult. Megígértem neki, hogy majd egyszer elolvasom. De ő, talán utolsó erejével, a takaróra csapott, és rám parancsolt: most!

Apa szekrényéből enyhe levendulaillat áradt. Ez még anyám gondoskodóan odahelyezett molyirtó lapkájának végső lehetete volt.

Remegő kézzel nyitottam fel a borítékot, el sem tudtam képzelni, mi lehet benne. Apám szögletes kézírásával egy viszonylag rövid levelet találtam, melyben tudatta velem, hogy én nem az ő lánya vagyok. Hogy én az anyám lánya sem vagyok. Hogy engem icipici csecsemőként örökbe fogadtak. Hogy nyeszlett kis béka voltam, de lám, így együtt, megmutattuk a világnak, hogy igenis, ember lett belőlem. És hogy mindezt feltétlenül tudnom kell.

Amikor a hullaszállítók betekerték a testét a lepedőbe, Viktor zokogva rohant le a csigalépcsőn.

TANDORI DEZSŐ

A rövid idő története

Repro és plusz

„Jobb, ha verskereket nem fenekítünk a dolgoknak“

E dolgok nem oly mélyek.
Egy kicsi veréb lénye mély.
A rejtélyek mélyek.
Ezek itt csak
virtuóz költők emlékének
hódoló zsenyének.

Direkt nyelvtanfolyam, gyorstalpaló

Cow boy.
Cow girl.
Kaugummi.
(Angol, német, de van francia stb. is, változat)

Gyorstalpaló étterem

(Zsenge) lúdtalp
Pulp (fiction)
Cipőtalp
Cipőtalp

Egy témára

Mit tesz? Hosztessz.
Hosztessz mit tesz?
Tesz, vesz, nem vész.
Esz, nem ész. Mit esz,
Hosztessz hosszú esz,
szélt esz.
Összetesz, széttesz.
(Olcsó? Hosztessz
nem olcsó.)

Hosztessz Szója

Szója, Száva.
Szója, szava.
Szava borsa
Hosztessz szava, borsa.
Sót, borsot? Vacsiznak.
Hosztesszen vacsizma,
vapapucs. Szava sara,
Sara-Bora, Bora-Bora.
Ne folytassuk.

Hosztessz-téma, még

Rég volt, nyelvtörő: „Mit sütsz kis csúcs?
Sült húst sütsz kis csúcs?“ Barom idők.
De ma: „Hosztessz, mit esz? Sült húst
esz hosztessz? Húst süt hosztessz?
Sült hús mit tesz?“ Stb.
Vacsoráznak. Hosztessz-csizmát
simogatnak. „Velem vacsizz ma!“

A szél

A szél: minek a széle?
De szél-e? Vagy közép?
Túlsó szél?
A túlsó szél! gondolt Hamlet.
S a szél elül.
A szél hátul (olcsó).
A szél elül, de miül?
Miül ül el szél, ha elül?
És ha hátul?
Miül ül el szél, ha hátul?
Nem virágul.
Virágok nyílnak a szélben.
A szél virul, virágul.

Pusztá-téma

A pusztá télen.
Káposztá télen:
vermelt káposztá.
S a pusztá?
Itt pusztulok
a pusztában.
Nem az, hogy lepusztulok,
elpusztulok,
csak pusztá leszek.
Puszi, puszi,
Pusztí.

Szellemi munkás

Blokkol.

Blogol.

Szellemi munkás:

nyári mikulás.

Hómunkás:

milyen mikulás?

Mókusoknál

mókus-mikulás.

Mikulás? Kulás.

Kulás, mikulás!

(Lódulj, munkára kb .)

Persze, télen. A Persze Télen.

Kérdések kérdései

Érintkezés a mikulás?

Micsodás?

Érintkezés a puszta?

Addig pusztulva:

feltétlen.

Kötve hiszem,

hogy az érintkezés

elhagyása

bármit is megoldana.

Repró és rekontra

És szétkallódnak ők, ha meghalok.

Ez az életem, hát képzelhetetlen.

Nem leszek. Pedig nem.

Igen.

Vaduljunk, akkor

Anyagcsere zavar. Anyagcsavar zavar.

Anyacsere anyagcsere. Anyát cseréljen,
ki anyagcserét cserél .

Anyagcsere átültetés.

Anyagcserép. Anyagcsere cserép.

Megöntözted anyagcserédet? Vörös borral
öntözöm,

anyagcserepekre ne... hulljön. Ö-vel,
rím:

és törjön. Anyagcseréptörés. Mire akartam
kilyukadni? Egyszerűen kilyukadtam.

Kilyukadt ez.

Régi mondás: Mindenki árt az egészségnek!

Napi élet

„A rendszerváltást én a gyógyszerárakkal fogadtam el“
(Ilyeneket hallok a piacokon. Magamban beszélek ott.)

Szétkallódik, széthull

Széthül.
Összehül inkább?
A lebbencsleves, töltött káposzta, stb.
úgy az igazi, ha összeérik.
Előbb ős zehül, persze.
Ugye, az összehülés szó
nem akkora badarság mégse.

Járok-kelek

Ilyenek járnak a fejemben, mondom a piacokon,
míg én itt járok-kelek. Járnak a fejemben
ezek a dolgok, s míg én kallódok
(fejem egy dóm, egy kallódó dóm; kellő dóm?
kétes), ők nem kallódnak, ők szinte törvénytörően,
köztörvénytörően összeállnak... lásd: „Széthulltam arra
az egy darabra, ami mindig is voltam.“ És már egyetemi koromban
is főleg írással lógtam, összezültem, szét.

A lét tűr, elme

J.A. műveivel egy gyár palánkjai mellett
haladva ismerkedtem.

Haladva ismerkedünk.

Vagy helyben. Járvá.

Mint Hamletnél a hajnal, „járdal“,
mily szép. Jár-dal, haladó ének.

Persze, a közönség kedvéért átírják.

Átírtam magamban én is J.A.-t,
Arany J. mondja, mindig (sokszor)
átírjuk, amit szeretünk, O Vilde meg
azt mondja, mind megöljük, akit szeretünk,
ezt saját önszeretetére érthette
igazán, a szegényke.

Kitetszik, mint a lét türelme,
így alakítottam, hogy mit formálhassak
belőle? Ki tetszik, ugyan ki, mint
a lét türelme? A türelem túrkózik,
nekitúrkózik, gyúrkózik, ül domboldalon,
kis szirten, elgyúri-túri nadrágja szárát,
ingujjával nekitüremkedik, egyébbel aztán,
tizenévesen nekem

J.A. megbőgető élmény volt,

Arany J. is mindenféle.

De térjünk a tárgyra.

Tárjunk a térdre,

a térdek közé,

vagy a térdek tárnak.

A tárnák. S a vázázó oszlopok.

Ha beomlanak... ez évtizedekig

megrendítő volt, kép a halálra,

és hogy ne, ne, mindig újra

nyitnák a bányászok az aknát,

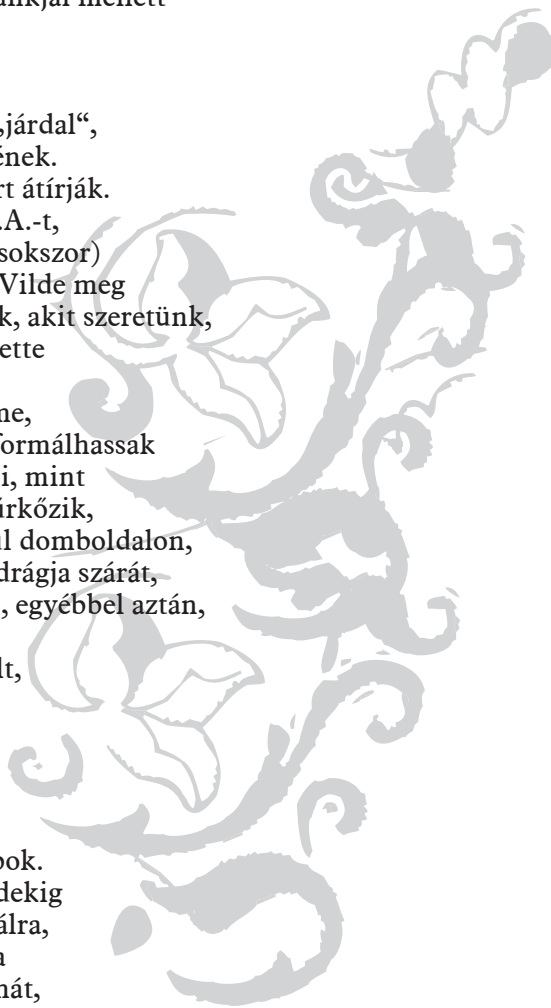
amíg szívük dobog. És medvék,

madarak jöttek be nekem erre.

Ez is így jött, ez így is jött.

Úgyis jött volna, persze.

Jöttlen, még úgy is.

Napjaim múltása

Ennél nagyobb közhelyet. Ilyet én így érzekelek:
minden kitelt, telt, teljes-féle nap:
a teljes tragédiához vezet.

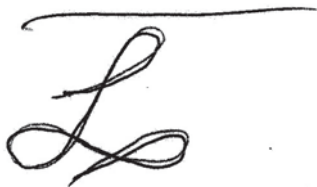
Az utolsó naphoz. Ez a csodakedd-rémszerda
effektus. Nem tudnak mit kezdeni vele.

”Ki egzisztencialista ma?” mondta rám egykori hívem.

„A rövid idő története“

Most egy őrjítően jó. Megyek, villamoson,
ez is bizonyos piac, látom,
egy fiatal ember egy könyvet olvas,
tanul b előle, emlékezetbe vés, látom,
dolgokat. Mindegy. Mi a könyv címe, nézem.
AZ IDŐ RÖVID TÖRTÉNETE. Szép , divatos, maias.
De beugrik: mi lenne, ha:
A RÖVID IDŐ TÖRTÉNETE
lenne a könyv? Az idő története, összefoglalás,
lehet 127 oldal, 452 stb. De a rövid idő
története végtelen. Hiszen csak a tárgy
a rövid idő, a feldolgozásról nem mondtunk
ilyet. Összefoglalva: az idő rövid története véges,
a rövid idő története azonban végtelen.

Alakos végtelen

Ülő végtelen? Háromrészes végtelen?
Horgász hallal? Az intelem?

Innen és túl

A Nap... együtt sírunk, együtt örülünk.
Ha napfényben esik, az ördög veri nejét, ez
nem korszerű mondás. Mégis: a Nap
túlsír, is, vadul ragyog.
A nap túl-ír, jav., túl-sír, sírontúli
ragyogás. Síron innen ragyog, síron túl ragyog.
de ezt már írtuk, sül ne tírjuk, sül ne. Egy stíl.
Síron innen, síron túl.
Innensírni, túlsírni.
Ha nem sírsz eléggé,
innensírsz.
Különben túlsírsz valamit.
Van itt középút?
Ne sírj!

Szederfa

Szederfa, sedre fa!
Sudár fa, sodró fa.

Megmérkőzés

Nem tudok veszteg maradni.
Nyerteg akarunk lenni.
Nyertegben érezte magát.
Nem akarta veszteg érezni magát.

Már volt róla szó, de nem elég

Minden nap egy-egy boldog állomás,
a boldogtalan vég felé
boldogtalan út.
Csak a már boldogtalan útnak
van boldog vége.

Könnyű a nullának!

Könnyű a 0-nak!
Nekem mindig két kört kell
teljesítenem:

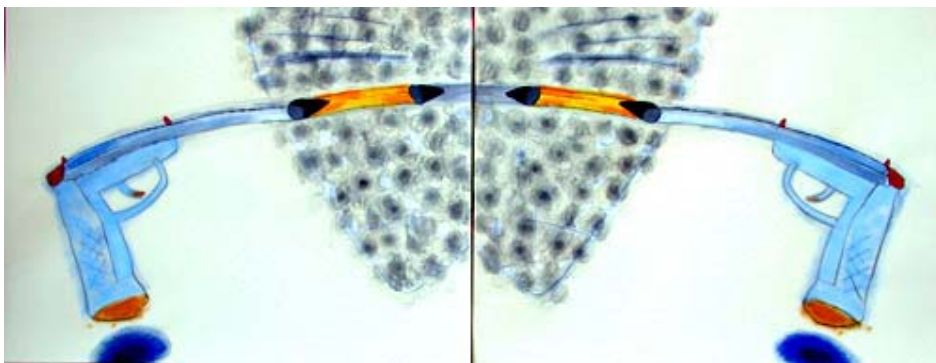
(A végtelen panasza)

Mimikri

Különben Mimi: kirí.

Mire felírnám

Mire felírnám, elfelejtem. Egyszer
azt kellene elfelejtenem, hogy
fel akarok valamit írni.
Még egyszerűbb, ha nem is lenne mit.
Majd lesz.

A versciklushoz Szabados Árpád festményeit társítottuk

– *Ismert, hogy a fotográfusok sokat utaznak, sok képet készítenek, de meglehetősen ritka eset, hogy éppen ujjur földre jut el a magyar fényképező. Hogyan került Kaszár, a Taklamakán-sivatag, a Tárím-medence vidékére?*

– Távolabbról közelítve a választ, érdekes dolog történt velem. Négy évtizede fényképezek. Tizenhét éven át a Honvéd együttes táncosaként

egy olyan művészetet műveltem, amit nagyon szerettem, és egyben kenyérkereső foglalkozásom is volt. Nagyon sokat utaztunk, itthon is bejártuk az ország kevésbé ismert zugait is.

– *Ha valaki nem ismerné az együttest, milyen táncról van szó?*

– Elsősorban néptánc, de a Honvéd együttesre jellemző volt az újszerű formanyelv, kísérletezés, és a táncművészet más műfajaiban is meglehetősen jártasak voltunk.

– *Mennyire gyakori, hogy egy táncosból fotós lesz?*

– Valójában nem tudok más ilyen párosításról, pedig kézenfekvő, mert a művészek, így a táncosok is sokat utaznak, s közben – ez ma már főleg a digitális kameráknak köszönhető – könnyen tudnak fényképezni. Én is így kezdtem a turnékon fotózni, és szokás volt, hogy a turné befejeztével az elkészült képeket körbeadtuk, fölkináltuk vásárlásra is. Albumot szerkesztettünk, képeslap nagyságban beletettük a képeket, az körbejárt a művészek körében, és ki-ki odaírta ceruzával a nevét: hogy én most ebből a csoportképből kérek, vagy le vagyok fényképezve az Eiffel-toronnyal a hátam mögött, akkor odaírom a nevemet. Azt vettem észre, hogy egyre több olyan kép alá írják a nevüket, mikor rendelnek fotót, amin ők nincsenek rajta. Elkezdtek biztatni, hogy: ha te ilyen jól fényképezel, küldjél pályázatra! Akkor biztatásukra – ez 1968-ban történt – Békéscsabán a Premfotó Kiállításon egy táncos képemmel vettem részt, és második díjat nyertem. Egy békéscsabai második díj – mondhatjuk, nem nagy dolog, de olyan ösztönzést adott nekem, hogy elkezdtem komolyan tanulni, szemlélni, kiállításokat látogatni, folyóiratokat,

Mintha otthon lettem volna

Eifert János fotóssal
Weiner Sennyey Tibor beszélget

szaklapokat megvenni; s a könyvtárba is beültem, hogy többet tudjak a fényképezésről. Elkezdtem külden, először kis hazai pályázatokra, kiállításokra, aztán nemzetköziesekre, és ott tartottam már a végén, hogy külföldön nagyobb ismertséggel bírok.

– *Ha jól emlékszem, az első online fotómagazint is Ön indította el.*

– Igen, sok mindenbe belevágtam.

– *Fontosnak tartotta a digitális fotózás megjelenését; nem nyilatkozott róla elutasítóan, sőt, támogatta, és érdekében különböző fórumokat indított.*

– Igen, úgy gondoltam, hogy bármi, ami a tudásunkat gyarapítja, az csak hasznos lehet, és úgy tekintettem a digitális fényképezésre, mint egy eszközre, hogy többet tudjunk megmutatni a világból. Sok vita volt ekörül, sokan elsírták a hagyományos fényképezést, az ezüst alapú fotók korszakát. Mégis egyre inkább fölértékelődik a jó mű, a jó kép, függetlenül attól, hogy digitális vagy analóg technikával készült. És szerintem ez is ugyanúgy van, mint annak idején, hogy a szelencellás fénymérőt Riszdorfer Ödön feltalálta, és a

Kodak megbízásából le is gyártatta, aztán ezek beépültek még a háziasszonyoknak szánt fényképezőgépekbe is. Annak idején ez nagy port vert föl, és ott is mondtak mindenfélét; látjuk a világ fotóiparának nagy seregszemlélén, hogy mindig van valamilyen újdonság, meglepetés, amelyről kétes értékű vélemények is születnek. Ma már olyan természetes dolog, hogy autofókusz van beépítve a fényképezőgépbe, függetlenül attól, hogy digitális-e vagy analóg; mert az élességállítást megkönnyíti. Nem is ez a lényeg, hangsúlyozom; a digitális technika egy eszköz, amivel lehet élni vagy nem élni, de ugyanaz a célja: hogy technikai-esztétikai vonatkozásban élvezhetőbb, jobb képeket hozzunk létre.

– *Térjünk rá az ujgur anyagra – itt egy nagyon komoly sorozatról beszélünk, amelyet honlapján is megtekinthet az érdeklődő s amely egy az egyben tematizálja az ujgur helyzetet is. Akár azok a képek, amelyek a tradicionális kultúrát mutatják be, akár azok, amelyeken olajfűró tornyok,*

metropolisok láthatók... De térjünk vissza oda, hogy hogyan jutott ki egyáltalán Kínába?

– Ahogy említettem, külföldön éppen szép ismertséggel bírok, a Chinese Photography Association – a Kínai Fotográfusok Társasága – meghívott, először 2002-ben, az országukat fényképezni. Tulajdonképpen már akkor a világ minden tájáról, különböző országokból hívtak meg fotósokat, akik együtt dolgoztak a legjobb kínai fotósokkal, és célzottan egy-egy földrajzi területet – akkor a Henan tartományt – fényképeztünk. Ennek a sikere később újra elhatározásra bírta őket, közelgett az olimpia, és 2006-ban megint úgy gondolták, hogy a legjobb, ha Kínát a külföldi fotográfusok szemével adják vissza. Volt a csoportomban kanadai, norvég, olasz, és Magyarországot képviselve társammal tizenötezer kilométert tettünk végig, kocsival természetesen. Repülővel tizenkétezer kilométert tettünk meg, gyalog pedig ki tudja, mennyit, mert a Taklamakán- sivatagtól a Tarim-medencén át egészen a Tien-san hősípkáigi a legkülönbözőbb helyzetekben fényképezhattunk. 2006 azért is volt érdekes ebből a szempontból, mert ekkorra már kínai részről nem voltak olyan elvárások, mint mikor az egykori Szovjetuniót ábrázoló képeknél elvárták, hogy egyfajta glóriát fessünk az ábrázolt téma köré. Még azt is megengedték, sőt, segítséget kaptunk, hogy a valódi, az igazi Kínát – történetesen ekkor a nyugati tartományt, Hszincsiangot végigfényképezzük. Ez a tartomány nemcsak azért a legnagyobb, mert négyzetkilométerekben is ez olvasható ki a számokból. Hanem ott, az Ujgur Autonóm Területen olyan emberek élnek, a hozzá tartozó, sőt, velük együtt élő tadzsik, üzbec, mongol, azerbajdzsán népmaradványokkal, akik egyfajta kultúrát, tradíciót őriznek évszázadok, évezredek óta, és csak éppen a határvonalak változásával történhetett, hogy hol ide, hol oda, hol ebbe, hol abba az országba tartoztak. De ők, ahogy személyesen tapasztalhattam, őrzik az ősi kultúra

gyökereiből táplálkozó hagyományokat, és részt vesznek természetesen abban az életben, ami ma Kínára jellemző. Kína nem egységes nyelvi, népi, faji szempontból. Történetesen Hszincsiang tartománynak a kínai lakosság 41%-át teszi ki, az ujgurok 45%-ban lakják a területet, és osztoznak a többi: a mongol, azerbajdzsán stb. népekkel.

– A képei igen-igen sokarcú és sokszínű életet mutatnak be. Feledhetetlen az a kép, amely Kashgart mutatja felülről, homokvihar után. Mit tapasztalt az ujgurokkal kapcsolatban?

– Azt el kell mondanom, hogy a kommunikáció könnyű is volt, meg nehéz is. Én sem a kínai nyelvet, sem az angolt nem beszélem szinte semmilyen fokon, mégis, valami csoda történt, mert ezekkel az emberekkel nagyon jól

meg tudtam értetni magamat. Nagyon jól el tudtam beszélgetni – tulajdonképpen furcsa dolog, hogy ezt mondom – az ujjurokkal. Ez a beszélgetés persze a képírás, képviselés szintjén is értendő, mert az ember letapogatja a környező világból azokat az információkat, amiket szavakban is meg lehet fogalmazni: hogy az emberek arcán tükröződő belső jellemvonások, az ember és környezete, társadalmi helyzete, a munkája, az élete, a család, a munkahely, a közlekedés területén nagyon sok olyan rokonságot véltem fölfedezni, ami meg is döbbenett.

– Mondjon egy-két konkrét példát!

– Hogy lehet az, hogy sétálok fotós kollégáimmal az Ürümcsi nagybazarban, beszélünk akármilyen nyelven – az egyik éppen németül beszélt –, és az árusok kiszúrták, hogy magyar vagyok. Testvéreként, örömmel

fogadtak, elkezdünk beszélgetni, érdeklődtek; furcsa módon még azt is megkérdezték, hogy megtalálták-e Attila sírját, s valóban többretegű koporsóba temették? S az a könyv, ami a közös történelem emlékeit vagy adatait tartalmazza, megkerült-e? Kezdték mondani, hogy ugye nekem nem is kell, hogy mondják, hogy valamikor egy nép voltunk, és a népvándorlás során elindult az ujur népek nagy törzse, a nagyobbik rész Hszincsiang tartományban telepedett le, a kisebbik rész pedig továbbvándorolt a mai Magyarország területére, érkezvén a Kárpát-medencébe, s tulajdonképpen mi ujugrok vagyunk, testvérek. Aztán kezdtem hozzáolvasgatni, tanulni, s megtudtam, hogy Bartók is foglalkozott ezzel, ő zenei vonatkozásban vélte felfedezni a hasonlóságot, például a pentatóniában. De ami zenét hallottam meg táncot láttam – engem is belevontak –, éreztem, hogy a véremben van, mert egészen könnyen meg tudtam tanulni az ujur táncokat.

– *Főleg ilyen táncos múlttal.*

– Igen, de más táncokat is próbáltam megtanulni korábban és az nem ment ilyen magától értetődően. A legfontosabb az volt, hogy nem azért, mert Kiszely akadémikus is ezt meg azt mondta, hanem én éreztem azt, hogy itthon vagyok. Ez furcsa dolog, s a képeimen pontosan ezt próbáltam visszaadni, mert a jelek, amik egy népről a lényegét írják a környezetbe, akár a kapuk, a lakatok, a záruk, mind-mind szimbolikusan vagy akár konkrétan tükrözik az ottani emberek keze nyomát. Sorozatot csináltam a kapukról, zákról, lakatokról, és azt vettem észre, hogy ahogy a házsámot fölírják, amilyen színeket használnak, mintha a

szülővárosomban, Hódmezővásárhelyen járnék, pedig ez más stílus, meg nem szó szerint értendő. Fazekasműhelyben is járva rögtön azt fedeztem föl, hogy ugyan a technológia mindenképp ugyanaz, a fazekas agyagból gyúrja, készíti az edényeit, de a mozdulatokról, a lábmozdulatokról is akár eszembe jutott, hogy éppen Hódmezővásárhelyen fényképeztem néhány éve egy hasonló művésztű-mesterségű embert, és ugyanúgy formálja az agyagot, illetve a motívumok is nagyon

sok hasonlóságot mutatnak. Elvittek minket egy olyan múzeumba, mely néprajzi múzeumnak mondható, és ott például volt egy esküvői csizma, gyönyörű, hímzett munka, amit erre a különleges, ünnepi alkalomra készítettek és viseltek – és ha nem tudnám, hogy éppen Kaszgarban vagyok, akkor azt hinném, hogy ezek matyó motívumok. Még a színek harmóniája is döbbenetesen hasonló volt.

– *Milyennek látta az ujugrok és a kínaiak viszonyát?*

– Az ember lakva ismeri meg a másikat. Hogy ott lakhattam hosszabb időn keresztül, azokat a nem hivatalos iratokat is észrevettem, átélhettem, mint akár az ember véletlenül egy másik étterembe nyit be, eltéveszti a házszámot, és nem a protokollnak megterített asztalokkal és emberekkel találkozik; meg hát a vidéki utakon nem mindenhol voltak olyan éttermi és szálláslehetőségek, melyek a nyugati turisták életszínvonalát célozzák meg. Volt olyan hely, ahol még a minimálisan elvárható körülmények sem voltak meg, beülhettünk az ujugr emberek közé. Tulajdonképpen ekkor éreztem rá igazán a lényegre, történetesen arra, hogy ugyan a feliratok is, nemcsak az útjelző táblák és a különböző intézmények táblái kétnyelvűek, arab és kínai – bevallom, én nem tudok különbséget tenni, hogy az arabok, az ujugrok meg a kazahok hogy írnak. Ez hivatalosan is deklarált dolog volt, és azt láttam, hogy a munkaleosztásban – az utcaseprő, vagy a buszsofőr, aki a hétköznapi közlekedésben állt a dugó kellős közepén, azok mind ujugr emberek voltak. A kíséretünkben lévő emberekkel: az idegenforgalmi hivatal vezetőivel, akik melleleg nagyon szimpatikus emberek voltak, velük is volt alkalom beszélgetni, és utaltak arra, hogy a békés felszín alatt milyen forrongás, milyen mozgások vannak. Ugyan már '53 óta nagyon sokat változott a légkör, a politikai szándék, de hát tudjuk, hogy nagyjából '53-ban kezdődtek azok az erőteljes kitelepítések, amelyek úgymond kulturális tapasztalatcsere indokával egy kasgari vagy Ürümsziből származó családokat Sanghajba transzportáltak. Az is világossá vált, hogy itt a függetlenség, bár Ujugr Autonóm Területnek hívják, még nem igazán jelenti az önállóságot. Arra igazán csak – ezt is inkább az újságokból olvastam – „szélsőséges csoport” törekszik, hogy egy önálló országot követeljen ennek a népnek. A 21. században

igazán értelme sincs, mert nagyobb összefogásokra törekszenek inkább a világban, mint akár az Európai Unió vagy az Egyesült Államok, vagy léteznek példák szerte a világban. Szóval inkább arra törekszenek, hogy a határokat lebontsák, és a kulturális, gazdasági és pénzügyi cserék, kapcsolatok működjenek, felgyorsultabb állapotban.

– Talán inkább kulturális autonómiára vágynának, például hogy ujjurul tanulhassanak az iskolában, amire jelenleg nincs lehetőségük. Komolyan félnek attól, hogy néhány generáció múlva az ujjur nyelv el fog tűnni. Ami pedig a forrongásokat illeti, nyilván mi, magyarok sem örülnénk neki, hogyha ezentúl csak angolul vagy németül lehetne az iskolában beszélni, s a magyar nyelvet el lehetne felejtetni, márpedig egy hasonló méretű népről van szó. Az, hogy ennek a rokonságnak van-e alapja, vagy sem, számomra

mindmáig nem egyértelműen bizonyított dolog. De az tény, hogy akár Bartók Béla, akár Stein Aurél foglalkozott eddig velük, s amiket maga elmondott ebben az interjúban, azok mind olyan ügyek, amelyek sokkal mélyebbek. Ennek a kiállításnak azért örültem, hogy egyáltalán létrejött. Mikor lesz legközelebb kiállítása?

– Különböző témákban gondolkodom, ennek a kiállításnak a címe egyébként Kína selyemút, finoman célozva arra, hogy nem akarom, mint elefánt a porcelánboltban, érvényesíteni az elképzeléseimet, és ezt szavakban is

deklarálni – nézzék meg az emberek a kiállítást, és a Kína selyemút cím alatt megtalálják a lényegét. Ezek a képek Marco Polo útját ugyanúgy végigjárva valójában az ujjur emberekről, az országukról, a környezetükről szólnak. Nem akartam érvényesíteni szabadelvű gondolkodásomat, valójában a szeretetet, barátságot próbáltam a képeimen keresztül éreztetni, és azt, ahogy én ezeket az embereket látom. Mi tagadás, nagy élmény volt velük találkozni, és szülőföldemet, Hódmezővásárhelyt juttatta jó néhány helyszín az eszembe. Talán ezért is vagyok egy kicsit elfogult, mert Hódmezővásárhely az egyik nagy tanyavilággal rendelkező város volt, ahol a paraszti kultúra nemcsak a mezőgazdasági művelésben, hanem kifejezetten a művészi kifejeződésben is érvényesült.

Fotók: Eifert János

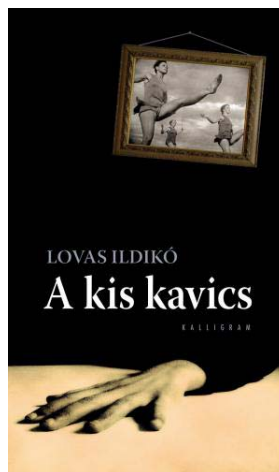
Kockásfüzet-filozófiák

– Lovas Ildikó *A kis kavics* című regényéről

Élet, halál, szerelem, magány, bűn és bűnhődés, igazság és hazugság. Efféle „banális“ dolgok foglalkoztatják leginkább a lassan negyvenes éveiben járó nyughatatlan helyettesítőtanárt, Kozma Lénit. Az áporodott levegőjű iskola alacsony intellektusú tanárijában a sekélyesnek és kicsinyesnek tartott kollégák között önkéntes száműzetésben élő, a világot mérhetetlen cinizmussal vizslató, és közben a megfelelő férfire (ideálisan Danis Finch Hatton) váró Léni számára a szünetekben Avon katalógust lapozgató, cseverésző tanárnők, a szőrös majomkarú földrajztanár kezdetben mind közellenségként tűnnek fel. A világra adott válasza röviden: *„Hosszútávon mind megdöglünk, mondtam anyámnak, aki azzal vágott vissza, hogy ez igaz, viszont ő úgy látja, az a bizonyos Deniszfinchseton még a láthatáron sincs, én pedig már a negyven láthatárán kuksizhatom a romlott szememmel“.*

A vidéki iskolában talált akasztott hulla esetével induló történet izgalmasnak ígérkező krimiszálát már a második oldalon egy hirtelen megszésszel elvágja a főhős – ha hihetünk önmeghatározásaiban rejlő előrejelzéseinek: *„(...) a történelem megtanítása általános iskolában nem tartozik a túlságosan kreatív tevékenység közé, de mivel semmi egyéb tervem és célom nem sikerült, valamiből viszont élni kellett, elfogadtam a felkínált helyettesítést“.* Kozma Léni ezúttal sem teljesíti kitűzött feladatát, a rejtélyes hulla kilétére sosem derül fény. Az egész nyomozás inkább felfogható valamiféle dacnak, a többiek közönyével való szembemenésnek, mint a főhősnő történészvérének hívószavaként. Léni mintegy lenézett és elfojtott vágyainak – közösségbe tartozás, szerelem, boldogság – szublimációjaként fog bele a padláson talált hulla utáni nyomozásaiba. Az önnön vágyai helyébe helyezett, társadalmilag „értékesebbnek“ vélt célkitűzés végül be is teljesíti lélektani követelményeit. A „gyöngysorfogó“ hulla, és az ennek kapcsán előhívott Haverda-gyilkosság esete utáni nyomozás – amelyről mellesleg nagy körültekintéssel és részletességgel számol be füzetében – a Leni Riefenstahlról készített jegyzetekkel összefonva az írás aktusán keresztül juttatják el a hősnőt a fásult beletörődés állapotából a boldog megnyugvásába.

A neve miatt folytonos küzdelmet folytató Léni *„azt még valahogy elviseltem, amikor az általánosban a hóra pisilésre biztattak a fiúk, Léni, Léni, hóra kéne pisikélni, noha megalázóbbat nem tudtam volna elképzelni“* még egyetemista korában szembesül azzal, hogy névrokona, Leni Riefenstahl, az ünnepezt színész- és rendező, egy és ugyanaz az évfolyamtársak által gúnyolódva emlegetett, hírhedt „náci szajhával“. Annak

felismerése, hogy a korábban filmjei alapján a tiszta művészet elkötelezettjeként és mindennemű ideológiától elhatárolódott művésznőként rajongása tárgyává emelt nő, a névrokonság ereje által mintegy felmutatható becses előd, mindennek éppen az ellentéte, Léni életének egyik legtraumatikusabb eseménye. *„Örültem, hogy a művész nő neve az enyém is. Mintha ellenszere lett volna amannak, a náci kurvának, ellenszere, mint kígyómárásnak az orbáncfű. Évek teltek el, mire rájöttem, az általam oly kedvelt művész nő maga a náci szajha.“*

Bár a regény több szálon is fenntartja egy krimi vagy egy oknyomozó munka kibomlásának lehetőségét, és a nyomozás motívuma mindvégig meghatározó a regényben, hamar nyilvánvalóvá válik, hogy a rég- és a közelmúlt borzongató eseményei után való kutakodás eredményessége helyett igazán jelentős tényfeltárás kizárólag a főhősnő önismeretét tekintve

megy végbe. Az egyetemi évek alatt nagy újságírói ambíciókkal bíró lányból lett fásult, magányos nő története afféle filozofikusabb mélységeket pedzegető – a manapság hódító humoros szingli-sztorikat alapul véve a kifejezéshez – nőregénynek, és egyúttal fejlődésregénynek is tekinthető. Miközben a kockás füzetbe írt fiktív napló egy munkahelyi karrier hanyatlásáról, elvesztegetett lehetőségekről, egy lehetséges szerelem elszalasztásáról számol be, a naplóíró kezdeti elkeseredett önkutatása végül olyan eredményt hoz, amely végső soron a boldogság felé nyit utat.

„Az élet kulcsát megtalálni valami elvarázsolt meseországban“. Az egykor, ki tudja már honnan a kockás füzetbe másolt mondat megragad Léni fülében, mint egy „dallamtapadás“, és folyton úzi, hajtja, hogy a végére járjon ennek az értelmetlen „hülyeségnek“. „Az élet kulcsa? Megtalálni? Elvarázsolt meseország? Nem csak meseországban, hanem elvarázsoltban? Ami akkor duplacsavar. (...) Meg aztán, mi az, hogy az élet kulcsa, ha nem a halál? De nem ettől olyan ez a mondat, a legkevésbé sem, inkább sejtetón, édesen, akárha volna boldogság, nyugalom, vasárnap délután,

amitől nem kell a lavórba hányni“. Ezen a bosszantó – mint később kiderül, Léni Riefenstahl-tól bejegyzett – mondaton töprengve kezdődik el a hősnő lélektani utazása, egyúttal a fiktív szöveg létrehozása is.

Lovas Ildikó tetszetős elgondolása, hogy a regényt alkotó két, egyes szám első személyben elbeszélte fiktív önéletrajzi szál, melyekre a kötet alcíme is utal – *Léni és Léni Riefenstahl könyve* – nem a hagyományos párhuzamos életrajzírás technikáit követi. Ahelyett, hogy két, szépen elkülönülő szál

fonna össze a narrátori szólam valamilyen köztük lévő hasonlóság alapján, itt két egymáshoz egyáltalán nem hasonlító élettörténet simul össze magának az elmondásnak aktusában. A Léni szövegébe ékelődő Leni-fejezetek már a kezdetekkor gyanússá válnak a másik szöveggel interakcióban álló előre- és hátrautalásaik szövedékével, gyakran szemet szűrő stilisztikai hasonlóságokkal, és a szövegben előrehaladva az egyre gyakrabban betűzdelt narrátori kommentárokkal. De a szinte már a bizonyosság erejével ható sejtés, hogy valójában végig egyetlen szólamról, Léniéről van szó, csak a regény legvégén kerül kimondásra. *„Leírtam mindent, amit arról a náci nőről gondoltam. Úgy írtam, akárha én volnék ő.”*

A korábban csodált, majd mélységesen meggyűlölt és megvetett Leniről való írás során Léni kettejük közös szimbólumává teszi a *”kis kavicsot”,* amely az életútjukban olyannyira különböző két nő életében mégis annyira közös: a folytonos kényelmetlenség, a fennakadás, a közösségbe nem tartozás, a meg nem értettség. *„Sokszor éreztem, az élet egy gépezet, ami tele van szabálytalanságokkal. És én nem vagyok más, csak egy kavics ebben a gépezetben, ami folyton beakad a fogaskerekek közé, és pillanatokra megakasztja a haladást. A haladást, ami kiszámíthatatlan irányú, mert a szabálytalanságoknak nincs tanulsága.”* Azáltal, hogy Léni beleírja magát Leni Riefenstahl szólamába, képessé válik önmaga objektívebb szemlélésére, annak beismerésére, hogy korábban dédelgetett álmai mind valamiféle világ elleni kamaszos dachból táplálkoztak. Ezáltal névrokona valóban úgy képes hatni, mint – nem a náci kurva, hanem – önmaga ellenszere. A történelmi pályáról való lemondás, az iskolai munkaközösségbe való vágyakozás, a napközis nevelői állás elfogadása, a korábban gyűlölete tárgyává formált földrajztanár iránti bevallott és tettekre kész vágyakozás Léni bolyongó lelkének megnyugvását hozza el, melyet a kis kavics metaforájának új értelemben történő szerepeltetésével retorikailag is beteljesít. *„Úgy éreztem magam az iskolai alagsorban kialakított tanteremben, akár egy kis kavics, ami lekerült valami hatalmas tó fenekére és ott nyugodtan hever. Nem zavarják a hullámok, nem akad bele a moszatokba, algákba, vagy ami már növényként elképzelhető a tavakban. A pillanat, amikor belekerült a vízbe és megfodrozta annak felszínét, elmúlt, míg lassan alámerült, súlya lehúzta a tó fenekére.”*

Lovas Ildikó: A kis kavics. Kalligram, 2010.

Vincze Ildikó

Nálatok laknak-e állatok?

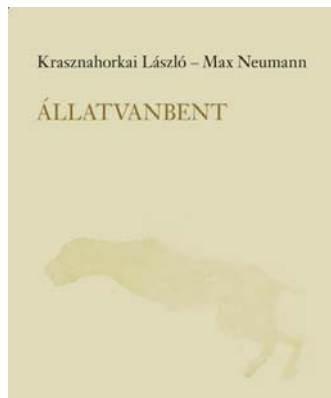
Krasznahorkai László –
Max Neumann
Állatvanbent című kötetéről

Gusztusos tipográfia ide, elgondolkodtató képek oda, a mindössze néhány tucat mondatból álló kötet még akkor is karcsúnak tűnik, ha ezek mindegyike Krasznahorkai mondatfolyam-mércéjével íródott. Félreértés ne essék, az *Állatvanbent* terjedelmét illetően szó sincs hiányérzetről, épp ellenkezőleg: harminckettővel kevesebb oldal until elég lett volna.

Krasznahorkai László szövegeinek és Max Neumann képeinek meddő egymásra találásából az intermedialitásban rejlő lehetőségeket alig-alig kihasználó, a töredékesség érzetét keltő, unalmas kötet látott napvilágot. A festő legalább annyira vétkes, mint az író, ugyanis az első kép ihlette ontológiai szövegből még bármi kiszülhetett volna, de a válaszul érkező tizenhárom festmény hatására újra elszabadul Krasznahorkai pusztulás-víziója.

Az 1986-os *Kegyelmi viszonyok* záró novellája, *Az utolsó hajó* például ugyanúgy tekinthető a *Szózat*-beli nemzethalál kifejeződésének, ahogyan az *Állatvanbent* XIV. és egyben utolsó szakaszának ellentétezése: *”nincs többé odafönt, és nincs többé odalent, csak a puszta kéreg, csak a puszta görbület, egy ív, ahol hely már csak a mi számunkra van“* [30.]. De nemcsak az apokaliptikus tematikájú allegorikus olvasat közös az említett kispőzében és a rövid képleírásban, hanem a szövegek valóságra vonatkoztatottsága is. A magyar hajózás utolsó mohikánja a Mahart (Magyar Hajózási Rt.) tulajdonába 1979-ben kerülő, 2000-ig szolgálatot teljesítő, tízezer lóerős Vörösmarty volt, az *Állatvanbent*et pedig Krasznahorkai a Collegium Hungaricum Berlinben tartott szabadtéri irodalmi akciója során olvasta fel, a CHB ablakára vetített Max Neumann-képek kíséretében. Mintha Krasznahorkai könyvmegjelenéseit akarva-akaratlanul is a performansz-jelleg határozná meg.

Közben pedig itt ez a filigrán kötet, amelyből elméletileg nem érdemes két-három fejezetnél többet egyszerre olvasni, mert Örkény egyperces novelláival szemben az ember nem spórol velük időt, sőt, hosszú napokra-hetekre terjedő feszített figyelmet igényelnek. Ennek ellenére a fokozott várakozásnak, a történetéhségnek és főként a szerző folyamként hömpölygő költői nyelvének köszönhetően a könyv, a maga sajátos módján, letehetetlen: az elvárási horizont eltolódásával az olvasó kíváncsisága folyamatosan leépül, a megelőlegezett bizalom helyét pedig ezzel párhuzamosan a *csak azért is végigolvasom* dacos attitűdje veszi át.

A kényszeres olvasást – a festmények silabizálásán túl – legfeljebb a deviáns nyelvi elemek szembeötlő gyakorisága akasztja meg, úgymint a szóhangulatot befolyásoló *”vacsorálnom“* [27.], illetve *”ami tik vagytok“* [15.], a redundáns *”épp elég nekem, hogy nagyobb vagyok nálatoknál mind, és épp elég, hogy erősebb vagyok nálatoknál mind“* [9.], vagy éppen a hiperkorrekt *”ezek a perspektívák ugyanis nem alkalmasak arra, hogy létezni tudjam bennük“* [5.] kifejezés – kár, hogy stilisztikai hatásukban ki is merül jelentőségük.

Az első, még 2004-ben készült kép egyébként tényleg izgalmas, a hozzá tartozó filozofikus-poétikai szöveg pedig méltó párja, de az illusztrációk és kommentárok soron következő együttese már egyre nehezkesebben működnek: miközben előbbiek sematikussá válnak, addig utóbbiakon eluralodik az apokaliptikus hangulat, ez pedig igencsak próbára teszi az olvasó türelmét.

Újat legfeljebb a kép és szöveg viszonyáról árulkodó metafikciós olvasat hozhatna, de tulajdonképpen – a szájbarágós tördelés felett szemet hunyva – a kötet alig enged bepillantást az alkotás folyamatába: néhol látszik, hogy a kép kiindulópont, esetleg csattanó, máshol szinte a kapcsolatot sem érezni a két médium között. Marad tehát a szó szerinti olvasat, *állat van bent*, és ember van kint, önmagának feszülő végzetes ellentét, egyúttal a legbensőbb közelség, azonosság, ám az egyiknek győznie kell, mindegy, hogy fekete vagy fehér, fent vagy lent. És egyszer csak az egyik tényleg győz, de ebben a pillanatban ketté is hasad, nekiesik saját magának, majd egyikük újfent győz, azért, hogy aztán megint kezdődjék minden elölről, az utolsó, barlangrajzokat idéző kép tanúsága szerint az ősközösség *par excellence* animális szintjéről, a történelem pedig mint a civilizációba burkolt elállatiasodás elkerülhetetlen folyamata jelenik meg.

Mégis, talán ezt a vérbő fajsúlyosságot érdemes lett volna egy kis iróniával, humorral emészthetőbbé tenni, hiszen az ekphraszisz akár még extázist is okozhat, elég csak Garaczi László *Nincs alvás!* című könyvére gondolni.

Mert van, aki az első kép láttán egy felágaskodó, már-már emberalakra emlékeztető, negyvenöt fokos dőlésszögben megfeszült kutyára asszociál, és akad, aki egy formabontó síugrás kimerevített képére, amelyen jól látszik, hogy az aerodinamikailag problémás sisakot választó, ügyetlen kéztartású, a sílécet fölös tehernek érző, éppen elrugaszkodó síugró sikere csak a szoba falának alattomos közeledésén fog múlni. És egyáltalán, csonkított kutyafélék helyett miért ne rohangászhatna a kötetben néhány elfuserált, mellső végtagcsőkevény nélküli tirannoszaurusz rex. Úgy tűnik, a könyv tényleg saját fikciójával mutat hasonlóságot: kihozza az emberből az állatot.

Krasznahorkai László – Max Neumann: *Állatvanbent*. Magvető, 2010. 32 oldal, 1990 Ft

Lénárt Ádám

A szöveget Max Neumann képeivel illusztráltuk.

Modern mágnások

Ugron Zsolna *Úrilányok Erdélyben* című regényéről

A szépség-gazdagság-gondtalanság szentháromságának áldásait élvező hősnő részben riporter munkájának köszönhetően csöppen vissza abba a világba, amelyből gyerekkorában, a Ceaușescu-rezsim idején, családjával együtt elmenekülni kényszerült. Az újságíró lelkiismeretét a Bécsben élő rokon, a nyolcvanon túl is fiatalos Ízi néni ébresztgeti a kolozsvári New York-ban kávézgatva. A főhős, Anna több éve nem járt már a városban, s nagynénje szerint épp ideje, hogy tévés stábjával filmet forgasson a régi erdélyi kastélyokról. *„Húzni egy vonalat, túllépni és lubickolni az életben Budapesten, az nem kunszt“* – fogalmazza meg az idős rokon, aki a fizikailag ugyan emigráns, de lélekben mindvégig otthon maradó erdélyiek képviselője. A hosszú éveken át segélycsomagokkal ingázó, jótékonysági adományokat csempésző, magas, karcsú asszony mintegy megtettesítője egy angyali szimbólumnak, a személyes és közösségi túlélés külföldi segítőinek a háború utáni évtizedekben.

A történet azonban nem csak egyszerűen szembeállítja a budapesti létformát és a szociokulturális zárványként megmaradt erdélyi települések életét. Ugron Zsolna regényének népes seregét a hajdani erdélyi arisztokrácia leszármazottai teszik ki: a 20. századi történelem kataklizmáit átvészelő, még utolsó tanúként élő nagy öregektől a kozmopolita huszonévesekig. Az utódok jó része Nyugatra emigrált: Németország, Ausztria, Svájc, Franciaország egyaránt otthonát jelentheti e hajdani menekülőknek. De még India is: így állhat elő olyan furcsaság, hogy Gábornak, a távoli unokatestvérnek, aki Németországban nőtt fel, majd évekig Londonban élt, anyai ágon indiai színekkel lett tarkább a származási vonala.

A mégoly távoli rokonok meglepően erős összetartásának a magyarázata is megtalálható a regényben: a régi nagy erdélyi családok messze voltak Bécsből, *„rátartiságukban“*, büszkeségükben csak minimálisra szorították az érintkezést az udvarral. Házasságaik többnyire egymás között kötöttek, akár távoli unokatestvérek között is. És éppen az Ízi-nénik makacs hagyományörzésének, például bécsi bálloknak köszönhető, hogy a nagyvilágba szakadtak, mint Gábor is, most a visszatérés mellett döntenek.

Gábornak és a hozzá hasonlóknak a hovatarozás- és a származástudat csupán az alapot jelenti az üzleti és életmódbeli megfontolásokhoz. Boldogan szeretnének élni, és Erdélyben fantáziát látnak ehhez. Ahogy az egyik fiatal

rokon, Endre fogalmazza meg: „Neked igazán értened kéne, hogy ez nem valami hóbort, mi úgy nőttünk fel, hogy ez volt Atlantisz, az elveszett világ, mi nem tündérmeséket hallgattunk tátott szájjal, hanem a nagyapám meg Pólíka történeteit, az ő Erdélyük volt a meseország, és most tessék, Szent György, itt a sárkány, mehetsz harcolni, szerezd vissza, építsd fel. Szerinted nem lennék hülye, ha ehelyett Budapesten valami multinak próbálnék minél több pénzt keresni?“ Gábor erdő-visszaszerzési próbálkozásait is sokkal racionálisabb indokok mozgatják a pusztá érzelmeknél: „...annyit úgysem tudtam volna Londonban keresni, negyvenéves koromig sem, amennyit majd az ér.“

A regény igazi ízet – s annak a megízleltetését, hogy mégis mi vonzza vissza a fiatalokat a ma már nem sok komforttal kecsegtető világba – a családi legendárium történetei szolgáltatják. Igaz vagy tán-mégsem-így-volt mesék az óvodaalapító Kleo néniről, Bubi bácsiról, a szenvedélyes vadászról, a „visszafelé“ ebédelő Sophie konteszről, vagy a postással cicázó vénkisasszony Baba néniről... Ezek a regénybe ékelt anekdotikus elemek mind nyelvileg, mind tartalmilag felülmúlják a kerettörténetet; a jelenben felbukkanó karakterek csak halovány másai a megszólalásig eleven vonalakkal-színekkel megrajzolt múltbéli alakoknak. A nyelv lehetne a híd a két világ között, de nincs kellően felépítve: csak olykor, egy-egy villanásra kapunk némi ízelítőt az eredeti, hangulatos megnyilvánulásokból: X és Y ”nem egyeznek“ egymással, a disznóvágás után „orjosleves“ az egyik fogás, a festék a keverésnél „kéri még“ a pirosat, a cipő „nem talál“ a nadrághoz. Pedig az olvasó „kérné még“ ezeket a szavakat – élmény a szemnek és a fülnek.

Bár a birtokvisszaszerzésekkel megnyíló üzleti lehetőségek a tehetős nyugati emigráció képzeletét alaposan megmozgatják, az oly sokáig megműveletlen föld, az elhanyagolt épületek, a gazdátlanság átkai, nem beszélve a több évtizedes nyomorúságról sokkal nagyobb feladat elé állítják a vállalkozó szellemű fiatalokat, mint azt kezdeti lendületükben sejtik. E dilemma a regény végén sem oldódik meg, noha a kötelező gyakorlatra emlékeztető happy end optimista jövőképet sugall, de inkább csak úgy, mint a hollywoodi filmekben. Az olvasó sejtí, hogy a valóság azért még sok megpróbáltatást tartogat a hősök számára, amennyiben a maradás mellett döntenek.

(Ulpíus-ház Kiadó, 2010)

Laik Eszter

Tizenöt év nem piskóta

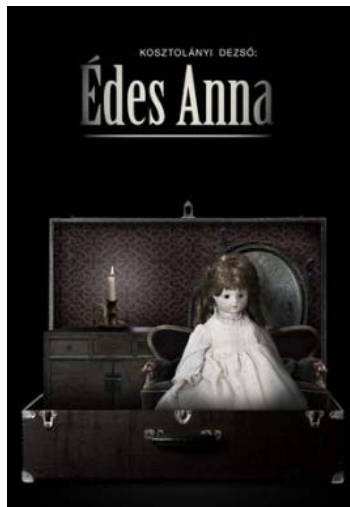
(Kosztolányi Dezső: *Édes Anna*,
Szegedi Nemzeti Színház, 2011.
február 3.)

– *Van itt minden: konyha, ebédlő, hálószoba, fürdőszoba, előszoba... De hát ez nem egy parasztházban történik?* – méri fel a terepet a mögöttem ülő, hatvan év körüli, kellőképp dörmögő úriember, akinek látszólagos problematikáját feloldva, szomszédjai fél percben feldobják a cselekményt. Egyelőre próbálok elvonatkoztatni a hátam mögötti, tüneményes felvezetéstől, ugyanis függöny híján már a bejövetelemtől szembesülhettem azzal, hogy a kezdetről máris lemaradtam: a színpadon valami zajlik.

Anna meredten fixírozza a fejünk fölötti ürességet, miközben Vizyné Angéla álétan ódöng szobáin keresztül, s öntudatlan kényszerességgel kapcsolgatja a lakás megannyi lámpáját le és fel és le. Van ebben az önkívületben valami hátorzongató rendszeresség. Aztán elsötétül a szín, és megjelenik az ablakokra vetített vizsgálóbíró három arca, aki a már kész tényként kezelt, borzalmas kettősgyilkosságot próbálja felderíteni. Az antik tragédiákat idézi a felütés: a drámai cselekmény már voltaképp végbement, egy előadáson kívüli időben és térben – most pedig mindennek utólagos visszafejtésére kerül sor.

A vizsgálóbíró kérdéseire adott választ legtöbbször nem halljuk: „*Neve? Édes? Ez a neve?*“ Amikor pedig mégis, akkor a vádlott szájából tömör és viszonylag irreleváns mondatok hangzanak el: „*Szédülök.*“ „*Bandika.*“ Megunva végül a rövid csörtéket, a bíró a következő felszólítással él: „*Akkor mesélje el szépen, hogy történt!*“ A freudi módszerre is utal ez a „*mondjon el mindent*“ – mintha egy tragikusan megkésett analízis venné épp kezdetét.

Egyáltalán nem biztos azonban, hogy a darab kizárólag Anna emlékképeiből épül fel. A kezdő jelenetekben ugyanis a vallatólámpa kopfja rajta marad, és érthető passzivitása mellett játszódik le az, ami tulajdonképpen nélküle történik: Ficsor széles gesztusokkal újságolja Vizyné társaságában Kun Béla kirepítésének történetét, majd alázatosan (és alattomosan) felajánlja a cselédgonddal küzdő méltóságos asszonynak a rokonát, Annát. A későbbiekben is akad olyan motívum, amely az egyszemélyes emlékezés látszatát bolygatja meg: a közönség beavatást nyer Víz Kornél és Angéla belső monológjaiba is – aligha emlékezhet az efféle mozzanatokra a Balaton-vidéki cseléd lány

Sokkal inkább úgy tűnik, hogy a tér- és időkezelést egyfajta posztdramatikusan gondolkodás határozza meg. A múltbéli történéseket ábrázoló jeleneteket a sorozatosan visszatérő, jelenbéli vallatások váltják, ám ezek alkalmával többé nem látjuk a vigyázzban veszteglő Annát – a bírő kérdéseire a lány mindig az aktuális epizód regiszteréből válaszol: takarítás, pityergés vagy éppen piskótamajszolás közben. A két, időben és térben eltérő sík tehát csupán látszólag különül el egymástól, így mintegy eldönthetetlen kérdéssé válik, hogy mikor melyik Anna cselekszik vagy beszél.

Az előadás mozaikjait a Webber *Pie Jesu*-jából kiragadott, szólómelódiává variált gordonkadallam tapasztja egybe. Szép és értelmes refrén ez, kétirányú utalás: a már megtörtént iszonyat áldozatainak és elkövetőjének egyaránt felcsendülő rekviem.

– *De unalmas ez a mély hegedű!* – hallom a hátam mögül.

A gordonkajátéknak azonban van még egy közvetlen hatása: filmzeneszerű, állandó ismétlődésével az olykor megmosolyogtató jelenetek dacára sem engedi szem elől téveszteni a történet végét, mint ahogy a lakás monoton órái is afféle időzített bombaként ketyegnek. A második felvonást végigkísérő fülsértő üveghang is ezt a funkciót látja el, a vég fokozatos közeledtének frusztráló hatását kelti.

– *Ez a borzasztó nyikorgás csak arra jó, hogy a nézőt idegesítse? Csak egy agyament rendezőnek jut eszébe ilyesmi...*

Keresztes Attila merész rendezéssel állítja színpadra a darabot, a többszintű interpretálhatóság, s így a félreértelmezhetőség izgatja. A kérdésfeltevésekre koncentrálnak – legyenek azok a sajátjai,

avagy a közönségé. Ehhez, nyilván, jó anyagra volt szüksége, és Thuróczy Katalin adaptációja meglehetősen jó: kiválasztja a regényből azokat a szereplőket, akiknek döntő befolyásuk van a történésekre, és nem restelli helyenként szinte teljesen újragyúrni-súlyozni az alakjukat. Még a szerencsétlen időben, szerencsétlen módon elkészített, 1958-as filmfeldolgozást is metsző szemekkel figyeli, annak potenciáit is áttemeli, s ha kell, fel is erősíti a darab kedvéért.

Így lesz például a regényhez képest Vizyné viszonya unokaöccsével csaknem betegesen bensőséges, de így ötvöződik Ficsor figurájában Druma és groteszk módon, valamelyest Moviszter alakja is. A legszembeűnőbb azonban mégis Stefi újjáteremtése. A regényben időnként feltűnő két cseléd jelleme nem egyszerűen összeadódik ebben az egy alakban: a fúzió egy szuggesztív, arisztokratikusan kecses, erős öntudattal rendelkező, manipulatív nőt eredményez, akinek vörösre van festve mind a húsz körme s a szája, aki az asztalon balettezik, és akiről néha az az érzésünk támad, hogy csak kedvtelésből, mókából állt szolgasorba. A darab a nyilvánvaló

Gidró Katalin

Fotó: Horváth László

történelmi és társadalmi viszonyoknak főképp lélektani mozzanataival törődik, az utalásszerű politikai körülmények mellett jóval hangsúlyosabban jelenik meg a szerelmi motívum és az abból fakadó frusztráció és agresszió.

Mindehhez társul a jó érzékkel agyonszűfolt látvány, az a pszichodíszlet, amely elénk tárul: a kezdetektől véres kád és véres padló, a teret minden oldaláról kitágító ablakok, a plafonról

lelógó, sötét, kitömött madarak garmada, aztán vadásztrófeák, agancsok, földgömbök, teniszütők, kalitkák, lámpák, kristálypoharak, kés – mindegyik szereplő választhat magának egyet a kollektíven megjelenő elfojtások tárgyai közül. A színpadról mintha Hitchcock és Tim Burton köszönne vissza karöltve. A szereplők arca fehérre meszelt, az ez által is érzékeltetett létkülönbséget Anna leggyakrabban a hallgatás eszközével tartja fenn: a néma asszisztálással tartja távol magát – az egyetlen festetlen arcú alakot – a többiektől.

Ez a hallgatás azonban meglehetősen együgyűvé is tud válni annak függvényében, hogy mit mond az ember, ha megszólal. Az esetenként dadogósan csonka mondatok egy ponton már ízteleenné torzítják Édes Anna alakját, például mikor Vizynének a játéktrombita eredetét firtató kérdésére csak ennyit felel: „Ajándék... Bandika...”

Gidró Katalin Annája azonban a későbbiekben csodálatos módon megtelik élettel, érzékenyen hozza azt a kétségek között is örömteli, felszabadult létélményt, melyet végeredményben az ugyancsak freudi felismerés okoz: „Vágyom, tehát vagyok.” (Az analitikus hasonlatával élve: az emberi lélek jéghegye elkezd a víz fölé emelkedni. A tudattalan vágyak és ösztönök eddigi totális elfojtása mintha megközelítené a józan disztinválás szintjét.) Ez az állapot aztán odáig fokozódik, hogy miután az úrfit arcon csapja, majd látja, hogy az szűzlány módjára sírásba kezd, ő, Anna lesz az, aki elcsábítja Jancsit. És beszélni kezd, és kiderül, hogy szellemes, ha kell, csábos, ha kell, ellenkezik, és ha arra van szüksége, jókat kuncog – ahogy a gordonka is csak staccatőzgat.

A bájgúnár Patikárius János szerepében Pataki Ferenc legalább annyira megmártózik, mint partnernője Annáéban. Már színrelépésekor is a széken táncolva éneklé az Alexander's Ragtime Band-et, komikus allűrjeit jól

Borovics Tamás, Gidró Katalin
Fotó: sznsz/Veréb Simon

érezhető élvezettel adja elő – így könnyű könnyednek lennie. Amerikába készül movizínésznak, az *Egy óra alatt angolul* című könyvből bebilflázott betűk révén társalog: korhű attitűd, hogy magyar fonetikával ejti a szavakat. Még az is tetszik, hogy korrekt kiejtéssel énekel – zavarba jövök viszont, mikor a „moovie star“ vagy a „Sweet Marianne“ szavakat is helyesen ejti, nem sokkal az előtt, hogy így köszön el a telefonban: „bie-bie“.

Anna és maga között megpróbálja kitenni az egyenlőségjelet, még ha tudjuk is, hogy ez a gesztus nem kellőképpen átgondolt és nem is teljesen őszinte. Mikor elkezd rábeszélni a lányt, hogy üljön le az asztalhoz és egyen, egyetlen magyarul kiejtett igével szólítja fel arra, hogy „szarja le“ a konvenciókat, az osztálykülönbségeket, az elveit és Vizeket, „üljön le“ szépen, és egyék: „Sit!“ Más kérdés, hogy mikor végül Anna enne, János felráncigálja a székről, és dacolva napjaink valutaválságával a külföldi pénzek értékéről tart referátumot, majd tervezgetni kezdi közös, New York-ba tartó útjukat. Képzelté szerint majd hajóra szállnak, s egy adott pillanatban, a jövőbe tekintve kitarják a karjaikat, mint ama két másik, szintén különböző származású, szerelmes fiatal.

A Titanic azonban most is beleütközik Sigmund jéghegyébe. Anna a két felvonás között alaposan eltűnteti minden nyomát a Patikáriussal való háromnapos tivornyának: elrendezi a ruhákat, az étkezészetet, egyenként felszedi a földről a konfettiként szétszórt párnatollakat. Még teherbe esni is van ideje: az eddig Vizyné attribútumaként működő babát (halott gyermekének színpadi mását) immár ő ölelgeti, ő becézgeti, Anna.

A lányt kétszer is arcon öntik. Először ő nyugtatná egy pohár vízzel a János távozása miatt őrjöngő Vizynét, másodsor – és ez a kegyetlenebb –, miután elmondta Jancsinak, hogy terhes, és sírógörcsöt kap a szegyéntől, Patikárius vizet tölt, majd odaviszi hozzá (azt hinnénk, ő is nyugtatni próbálja), és a képebe locsolja. Aztán visszamegy, önt még egyet, s megissza, hogy ő maga is lehiggadjon.

Danis Lídia érzékletesen ábrázolja Vizyné személyes kapcsolatait, mint a közte és Anna között lappangó halovány kötődést is: még a darab elején, mikor látja, hogy a lány rosszul van, önkéntelenül is a babához siet, és magához öleli. Nem éppen korhű, hogy beszédtempója olykor a maihoz képest is nyugtalanítóan gyors. Ez annak fényében is némiképp zavaró, hogy az elképzelés szerint az ő alakjában öltene a legexponáltabban testet az örület: a nőben, aki lánya után férjét is elvesztette. Láthatóan azonban nem sikerült kellően tisztázni a hisztéria és a hisztérika között meghúzódó, nem egyhangnyi különbséget, a lármából lett, sajnos, túl sok.

Borovics Tamás elegánsan, mondhatni hibátlanul alakítja az eleinte ügyefogyott, félszeg majd a kinevezését követően végletesen egoista, már-már neurotikus tüneteket produkáló Vizy Kornélt. A Ficsort megformáló Gömöri Krisztián háttal a közönségnek is sokatmondó: miközben Vizyné a frissen odakerülő Annát faggatja, ő a szekrényben sorakozó kristálypoharakat mustrálja. Mikor pedig Anna elhagyni készül a méltóságos úrékat, egyenesen Vizy Kornél helyére, az asztalfőhöz állva, az asztalt csapkodva teremti le a lányt, egyértelműen jelezve ezzel, miért is ragaszkodik annyira Anna maradásához. Jakab Tamás, minthogy felvételtől játssza az Annával visszafogottan, de jólesően szolidáris bíró szerepét, minden este szép és korrekt alakítást nyújt.

Stefi szerepében Csorba Kata bájos gesztusokkal, gazdag eszköztárral, légies könnyedséggel artikulálja a legtöbbször a szekrény tetejéről szemlélődő, nem is világi

marionett-bábost. Színpadi jelenlét tekintetében a legjobbat hozza akkor is, ha csupán a pohár élével (és az idegeinkkel) játszik el hosszasan. Jó húzás volt a második felvonás zömében a színen hagyni.

Egy adott ponton aztán abbahagyja az üvegenét, s míg odalent a piskótát szeletelik a kísérletező kedvű Vizedék, kitarja a poharat, s mikorra Anna már teljesen elszédült, a földhöz vágja, hogy valami végképp, de minden este összetörjön. Milyen kár, hogy ezalatt Anna a háta mögül előhúzza a valódi kést is, mely még éppen megcsillan a totális sötétség előtt – noha így talán már a nézőtéren is mindenkinek leesik a pohár utáni tantusz, ha már a zárlat ennyire problematikus.

A tizenöt évnyi fegyházbüntetés kihirdetése után ugyanis, ahogy Anna lenyeli az utolsó falat piskótáját, megnyílik az ég, és előtűnik a mennyei legelő, ahol fehér nyulacsókák falatoznak, melyeket többé már nem kell megnyúzni. Egy hófehér kislány éneklő a *Pie Jesu*-t. Kissé reszket a hangja, kissé csúszkál is; már ettől a hamiskás *Requiem*től is csöppet szürreális a kép, hát ha még meglátjuk az énekhangot fuvolával és gordonkával kísérő két lila, ember nagyságú plüssnyulat. A sok elteltével kénytelenek vagyunk megbékélni, talán a Húsvét kézenfekvő gondolatával, hiszen ez is egyfajta Passió, egy lila nagybőjt. Most látom meg igazán, hogy ahova Anna folyamatosan kitekint a darab során, ott egy feszület lóg a falon; hogy a háromarcú vizsgálóbíró – hatáskörét túlszárnyalva – az Atya, a Fiú és a Szentlélek alakjában hirdeti ki az ítéletet is; és hogy a Titanic-jelenet során a cselédlány már tulajdonképpen előre felfeszült arra a bizonyos keresztre.

Az *Édes Anna* szegedi színpadra állítása fontos esemény. A Kosztolányi-kultusz kellős közepén azt a kérdést is felteszi, hogy mit tudunk ma kezdeni ezzel a hagyománnyal, hogy van-e a történetnek aktualizálható vetülete. És még ha az előadás multimedialis eszközökkel – mint az olykor visszhangzó beszéd és a filmről kivetített háttérfelhők – próbál is megmozgatni mindent, ami a friss: az ábrázolás, a díszlet és a jelmezek megmaradnak alapvetően korhűnek, s a mai kontextusokat érintő áthallások is elmaradnak. A rendezői interpretáció tehát mintha lényegében leválaszthatatlan lenne a kor viszonyairól – ez mindenképp érthető.

A regény szerint Anna úgy semmisül meg, hogy szertefoszlik a legendája, hogy elfelejtik őt. És valóban, a történet narratív folytatása lehetetlen: Édes Annát korántsem esik olyan nehezünkre Keresztes Attila jámbor Milkanyuszikái közé képzelni, mint eltöprengeni azon, hogy vajon hogyan töltött le tizenöt évet a márianosztrai női fegyintézetben, vagy hogy utána, harmincöt-negyvenéves korára, fején kendővel, jó háziasszony, jó feleség vált-e belőle egy Balaton-vidéki, kedves családi házában. Pedig éppen erről van szó, hogy bárcsak felakasztották volna. De Édes Annát bezárták.

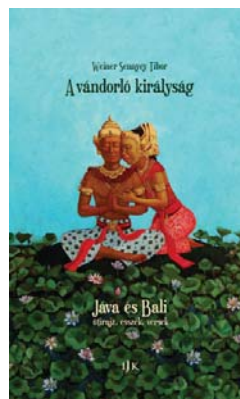
Molnár H. Magor

Irodalmi Jelen Könyvek

Weiner Sennyey Tibor:

A VÁNDORLÓ KIRÁLYSÁG

„A költők magukat értelmezik jógiként. Jógájuk nem más, mint a költészet. A kalangwan, vagyis a szépség által verseikben a langó-állapot elérését kísérelték meg. A langó extázis. Ez azonban nem a mostani, nyugati világban ismert mámor, hanem a misztikusok extázisa, a szépség élményében feloldódó én öröme. A költők célja – s ez különösen Mpu Kanwa Ardzsúna esküvője című művéből ragyog felénk – eredetileg az volt, hogy a szépség révén és hatására létrejövő extázis, öröm, derű által minden szépre felhívják a figyelmet, és a végtelen szépség végül úgy szikrázson a költemény befogadója felé, amilyen a valódi arca: Egyként. A közös, örök Egyként. A kawi költők költeményeinek legmélyén azt találjuk, hogy minden, ami szép: az Egy. Minden, ami van, az Abszolút végtelen alakjainak megnyilvánulása.

Költő az, aki saját maga és hallgatói számára képes látni és láttatni ezt a világot úgy, hogy az ember és természet viszonya helyreáll a szépségben megjelenő örök és közös egy megtapasztalása által. A költészet a Kozmosszal való közösség feltárása. Ez a kawi. Ez az, amire emlékeznünk kell.“

<p>Szerkesztőség és kiadó: 310085 Arad, Eminescu utca 55–57. szám, tel.: 0040/257/ 280-751, 0040/ 257/280-596 (fax), http:// www.irodalmijelen.hu, ij@irodalmijelen.hu. ISSN: 1584-6288</p>		<p>Munkatársak:</p> <p>Főszerkesztő: Böszörményi Zoltán</p> <p>Mányoki Endre, Weiner Sennyey Tibor (Vers), Onagy Zoltán (Próza), Boldog Zoltán (Kritika, Interjú), Laik Eszter (Helyszíni tudósítás), Szöcs Tekla (Fotó). Olvasószerkesztő: Hudy Árpád Lapszerkesztő: Bege Magdolna</p> <p>Kiadja az Occident Média Kft.</p> <p>Igazgató: Szőke L. Mária</p>
---	--	---

Irodalmi Jelen Könyvek

Kocsis Csaba:

A LEGELSŐ PANDÚR

(Fejezetek O'sváth Pál életéből)

A volt debreceni diák 1848-ban katonának áll, becsülettel küzd a bukásig a forradalomban. O'sváth Pál egykori tanító, a szabadságharcos múltját és hadnagy rangját rejtegetni kényszerülő tehetséges fiatalember további életútja azonban egyáltalán nem szokványos: viszontagságos éveket követően falusi jegyző, majd pandúr lesz belőle. Az izgalmas, olvasmányos regényben felvonulnak a világtól elzárt és a mai olvasó által is kevésbé ismert Sárrét akkoriban mocsaras tájainak pásztoremberei, a méneseket dézsmáló betyárok, a zűrzavaros helyzetet kihasználó zshiványok – ebben a környezetben próbál rendet és törvényességet teremteni a karizmatikus főpandúr, akit élő, valóságos személyről mintázott meg a szerző.

Peter Fallon:

Nappal és éjszaka –

válogatott versek Kabdebó Tamás fordításában

Eltűnt, ami biztos és ami nem biztos. A sötétség és a világosság is kialudt, holtbiztos. Peter Fallon nem mindennapi költő. Pozitív, életbarát, ugyanakkor személyes tragédiát megjelenítő, lüktető versek szerzője. A kötetben olvasható, eddigi életművének mintegy harmadát kitevő negyven költeményének legfontosabb témái a természet, az írországi táj, az ember mindennapi munkájával, szerelmével, gondoljaival, és nagy erővel, megrendítő versekben jelentkezik az elmúlás gondolata is. Kabdebó Tamás igyekezett úgy válogatni, hogy az életmű kisebbik részének felmutatásával is minél hűbb és pontosabb képet nyújtson a hazájában nagyra tartott, nálunk kevésbé ismert költő munkásságáról.

